

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA ŠILTNAMIO EFEKTĄ SUKELIANČIŲ DUJŲ IŠMETIMO LEIDIMŲ PASKIRSTYMAS, NAUDOJIMAS IR PREKYBOS SISTEMA

2012 m. rugpjūčio 6 d. Nr. VA-P-20-9-11
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant 2011-11-07 pavedimą Nr. P-20-9

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Antanas Aliulis (grupės vadovas)
Vaida Barizienė
Bronius Kurkutis

Auditas pradėtas 2011-11-07
Auditas baigtas 2012-08-06

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Ižanga	6
Audito rezultatai	8
1. Ar Lietuvoje mažėja išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis?	8
1.1. Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis Lietuvoje mažėja	8
1.2. Vienam šalies gyventojui tenka mažiau išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, o išmetant 1 t CO ₂ ekv. sukuriamas mažesnis BVP negu kitose šalyse	11
2. Ar veikianti ES apyvartinių šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų prekybos sistema mažina išmetimus?	13
2.1. Nacionaliniai apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planai sudaro prielaidas mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus	13
2.2. Panaudojami ne visi Nacionaliniame apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2008–2012 metams plane paskirstyti apyvartiniai taršos leidimai	16
2.3. Lietuvos Respublikos subjektai per 2008–2011 m. laikotarpį pardavė daugiau apyvartinių taršos leidimų, negu nupirko	17
2.4. Veikianti atsiskaitymo ir kontrolės sistema ne visada užtikrina, kad veiklos vykdytojai lėšas, gautas pardavus apyvartinius taršos leidimus, panaudotų taršos mažinimo priemonėms, laiku atsiskaitytų už lėšų panaudojimą ir ataskaitose pateiktų teisingus duomenis	18
3. Ar efektyviai veikia Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registras	21
3.1. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registre užtikrinama, kad visos įmonės, kurių veiklai reikalingi leidimai yra užregistruotos registre ir gauna nustatytą skaičių apyvartinių taršos leidimų ir/ar Kioto vienetų	21
3.2. Dėl netikslumų ataskaitose, pateiktose Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos sekretariatui, buvo laikinai apribota Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro veikla	24
4. Ar Lietuvoje vystomi bendrai įgyvendinami projektai?	26
4.1. Bendrai įgyvendinami projektai mažina išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, o projektų derinimo ir tvirtinimo procedūrų trukmė priklauso nuo pasirinktos projektų vystymo krypties	26
4.2. Lietuvoje išnaudojamos ne visos galimybės panaudoti bendrai įgyvendinamų projektų rezervą ir planuotus nustatytosios normos vienetų	28
Priedai	31

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė kartu su Danijos, Latvijos, Lenkijos, Norvegijos ir Suomijos aukščiausiosiomis audito institucijomis dalyvauja tarptautiniame audite „Šiltnamio efektą sukeliančių dujų prekybos sistema“, kurio tikslas išsiaiškinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų prekybos sistemos, siekiant sumažinti taršos emisijas, efektyvumą, švarios plėtros ir bendrai įgyvendinamų projektų efektyvumą ir išanalizuoti, kaip veikia šiltnamio efektą sukeliančių dujų registras.

Auditas atliekamas pagal audite dalyvaujančių šalių aukščiausiųjų audito institucijų 2012 m. sausio mėnesį pasirašytą susitarimą.

Audito tikslas – įvertinti, ar efektyviai veikia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų paskirstymo, naudojimo, prekybos ir registro sistemos.

Išvados:

1. Lietuvos Respublika 2010 m. sumažino šiltnamio efektą sukeliančių dujų metinį kiekį 56,9 proc., palyginti su baziniu kiekiu, buvusiu 1990 m., taigi vykdo įsipareigojimus, numatytus Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijoje ir Kioto protokole (žr. 1.1 poskyrį).

2. Lietuva vykdo Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje įvardytą siekį, kad į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis didėtų ne mažiau kaip du kartus lėčiau, negu auga šalies bendrasis vidaus produktas (per 2005–2010 m. laikotarpį BVP išaugo 27,2 proc., o išmetimai sumažėjo 10,1 proc.). Nepaisant to, Lietuvoje yra poreikis investuoti į šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus mažinančias priemones, tačiau valstybės ir veiklos vykdytojų galimybės yra ribotos (žr. 1.2 poskyrį).

3. Nacionalinis apyvartinių taršos leidimų planas ir kiekvienu laikotarpiu mažinamas šaliai skiriamų apyvartinių taršos leidimų skaičius skatina veiklos vykdytojus mažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (žr. 2.1 poskyrį).

4. 2008–2011 m. veiklos vykdytojams paskirstyta 31,3 mln. apyvartinių taršos leidimų, tačiau veiklos vykdytojai jų visų nepanaudojo ir turi apie 7,4 mln. leidimų perteklių. Jis susidarė sumažėjus šalies BVP, išaugus elektros energijos importui ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiui nepadidėjus tiek, kiek buvo planuota (žr. 2.2 ir 2.4 poskyriai).

5. Pasitaiko atvejų, kai veiklos vykdytojai lėšas, gautas pardavus apyvartinius taršos leidimus, panaudoja priemonėms, tiesiogiai nesusijusioms su šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimų mažinimu, ne laiku atsiskaito už lėšų panaudojimą ir ne visuomet ataskaitose pateikia

teisingus duomenis. Regioninių aplinkos apsaugos departamentų vykdoma lėšų panaudojimo kontrolė nepakankama, kad būtų išvengta tokių atvejų (žr. 2.4 poskyrį).

6. Aplinkos ministerija 2010–2011 m. planavo gauti apie 450 mln. Lt, o 2012 m. – apie 298 mln. Lt pajamų. Nuo 2011 m. iki 2012 m. liepos 20 d. į Specialiąją klimato kaitos programą gavo apie 252 mln. Lt pajamų, iš kurių iki 2011 m. pabaigos panaudojo 0,2 mln. Lt. Šios lėšos turėjo būti skirtos projektams, mažinantiems šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, tačiau dėl negautų planuotų pajamų ir vykstančio projektų parengimo, projektų įgyvendinimas atidedamas vėlesniam laikotarpiui (žr. 2.3 poskyrį).

7. Vykdydama Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą Nr. 280/2004/EB, Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos ir Kioto protokolo bei šalių konferencijose patvirtintus sprendimus (15/CMP.1, 16/CMP.1 ir 19/CMP.1), Lietuva kasmet teikia nacionalines išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos ataskaitas Europos Komisijai ir Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos sekretariatui. Aplinkos ministerijos vykdytos priemonės neužtikrino, kad laiku būtų pašalinti pasikartojantys netikslumai metinėse nacionalinėse išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos ataskaitose, todėl Kioto protokolo Suderinamumo komiteto užtikrinimo skyrius 2011-12-21 pritaikė sankciją – apribojo Lietuvos teisę dalyvauti įgyvendinant lanksčiuosius mechanizmus ir dalį Lietuvos nacionalinio šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro funkcijų. Tai sukėlė neigiamas pasekmes:

7.1. veiklos vykdytojai nuo 2011-12-21 iki 2012-06-20 negalėjo prekiauti apyvartiniais taršos leidimais ir Kioto vienetais su užsienio šalimis (žr. 3.2 poskyrį);

7.2. Lietuvos Respublika nuo 2011-12-21 iki apribojimų atšaukimo negali prekiauti nustatytosios normos vienetais ir gali neturėti galimybių gauti lėšų į Klimato kaitos specialiąją programą (žr. 3.2 poskyrį).

8. Šiuo metu bendrai įgyvendinamiems projektams skirto rezervo likutis sudaro apie 13,2 proc., o nepanaudota dalis planuotų nustatytosios normos vienetų, taip pat skirtų bendrai įgyvendinamiems projektams, sudaro apie 27,7 proc., tačiau įmonėms trūksta papildomos informacijos apie bendrai įgyvendinamų projektų rezervą, projektų vystymo galimybes ir laisvus taršos mažinimo vienetus (žr. 4.2 poskyrį).

Rekomendacijos:

Siekiant pagrindinio prekybos išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimais ir bendrai įgyvendinamų projektų tikslo – sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį – rekomenduojame:

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai:

1. Patikslinti Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus, kurie yra susiję su veiklos vykdytojų lėšų, gautų už perleistus apyvartinius taršos leidimus, panaudojimu ir Kioto vienetų paskirstymo ir panaudojimo ataskaitų teikimo tvarkos vykdymu:

1.1. sustiprinti lėšų, skirtų išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo priemonių įgyvendinimui, naudojimo priežiūrą ir kontrolę (žr. 5 išvadą);

1.2. numatyti praėjusiais metais nepanaudotų lėšų likučių apskaitos ir įtraukimo į kasmetines ataskaitas būdus (žr. 5 išvadą).

2. Imtis priemonių, kurios leistų operatyviau paskirstyti ir panaudoti Klimato kaitos specialiosios programos lėšas (žr. 6 išvadą).

3. Siekiant išvengti šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos ir ataskaitų sudarymo nesklandumų, peržiūrėti šiltnamio efektą sukeliančių dujų metinių ataskaitų pateikimo tvarką, stiprinti institucinius pajėgumus (žr. 7 išvadą).

4. Imtis priemonių, kad ateityje daugiau įmonių sužinotų apie galimybes vykdyti bendrai įgyvendinamus projektus ir, ES patvirtinus teisės aktus, reglamentuojančius bendrai įgyvendinamų projektų vykdymą 2013–2020 m. laikotarpiu, įvertinti poreikį skatinti bendrai įgyvendinamų projektų vystymą Lietuvoje ir prireikus užtikrinti, kad informacija, susijusi su bendrai įgyvendinamų projektų vykdymu, būtų skelbiama ne tik Aplinkos ministerijos ar jai pavaldžių institucijų tinklalapiuose, bet ir Energetikos, Susisiekimo, Ūkio ir Žemės ūkio ministerijų tinklalapiuose, kurios kartu su Aplinkos ministerija įgaliotos administruoti projektus (žr. 8 išvadą).

IŽANGA

Lietuvos klimato svyravimai – neatsiejama viso Žemės rutulio klimato sistemoje vykstančių procesų dalis. Lietuvą veikia tiek globalūs klimato pokyčiai, tiek rezultatai, pasiekti mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus į atmosferą.

1997 m. gruodžio 11 d. buvo priimtas Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolas, kurį pasirašiusios šalys įsipareigojo sumažinti šešių rūšių šiltnamio dujų, kurios lemia klimato kaitą (anglies dioksido, metano, azoto suboksido, fluoro angliavandenilio, perfluoro angliavandenilio ir sieros heksafluorido), išmetimą. Lietuvoje Kioto protokolas ratifikuotas 2002 m. lapkričio 19 d.¹

Europos Sąjunga priėmė Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB, nustatančią prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimų apyvartiniais taršos leidimais sistemą Europos Sąjungoje. Sistemos tikslas – padėti ES valstybėms narėms įgyvendinti įsipareigojimus pagal Kioto protokolą, t. y. skatinti ekonomiškai efektyvų išmetamo šiltnamio dujų kiekio mažinimą energijos gamybos ir transformavimo, juodųjų metalų gamybos ir apdirbimo, mineralinių medžiagų apdirbimo bei celiuliozės ir popieriaus gamybos veiklos srityse.

Įgyvendinant priimtus įsipareigojimus, pirmiausia buvo nustatytas bandomasis šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų prekybos laikotarpis – 2005–2007 metai. Antrasis laikotarpis trunka nuo 2008 iki 2012 m. Trečiasis prasidės 2013 m. sausio 1 d. ir tęsis iki 2020 m. gruodžio 31 d.

Europos Komisijos sprendimu², Lietuvai 2008–2012 m. laikotarpiu nustatytas 227,3 mln. t CO₂ ekvivalento leidžiamų išmesti teršalų kiekis. Jis buvo apskaičiuotas pagal peržiūrėtus bazinių metų teršalų išmetimo duomenis, įvertinus kiekybinius įsipareigojimus riboti ir mažinti išmetamų teršalų kiekį (49,4 mln. t CO₂ x 92% x 5 metai³).

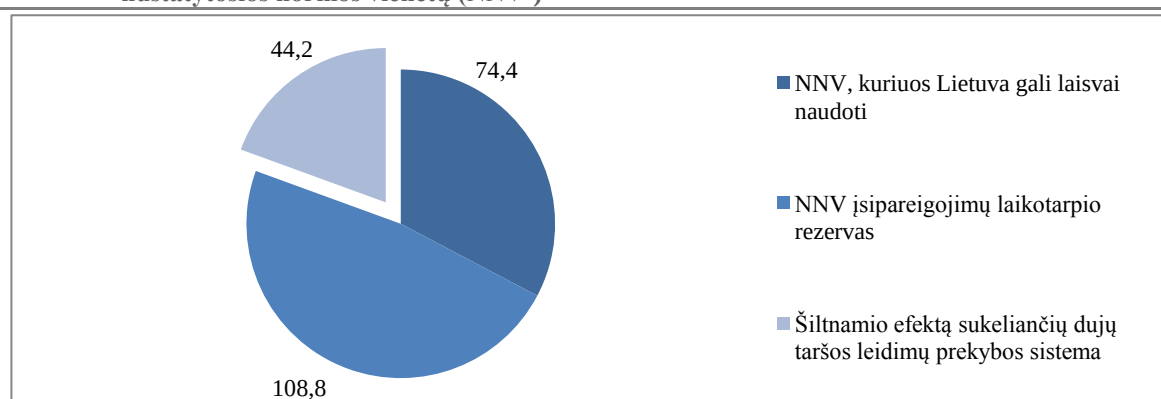
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų prekybos sistema apima 44,2 mln. t, t. y. 19,4 proc. viso Lietuvai leidžiamo išmesti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio.

¹ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo ratifikavimo, 2002-11-19 Nr. IX-1203

² 2006-12-14 Europos Komisijos sprendimas Europos Bendrijai ir kiekvienai valstybei narei vadovaujantis Tarybos sprendimu 2002/358/EB, nustatantis atitinkamus išmetamų teršalų kiekius pagal Kioto protokolą.

³ Lithuania's Initial Report under the Kyoto Protocol. Calculation of Assigned Amount under article 7, paragraph 4 of the Kyoto Protocol.

1 pav. 2008–2012 m. Lietuvai nustatyta taršos norma (leidžiamas išmesti CO₂ kiekis) – 227,3 mln. nustatytosios normos vienetų (NNV⁴)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos ministerijos duomenis

Pagal šią sistemą daug energijos sunaudojančios pramonės įmonės, pavyzdžiui, energijos gamybos arba plieno ir cemento įmonės, gauna leidimus kasmet išmesti į aplinką tam tikrą kiekį CO₂. Jei šių nemokamų leidimų joms nepakanka, trūkstamus tenka pirkti rinkoje. Už išmetamas į aplinką šiltnamio efektą sukeliančias dujas jos gali kompensuoti ir investicijomis į CO₂ mažinimą besivystančiose šalyse.

Lietuva, siekdama įvykdyti jai nustatytus 2008–2012 m. laikotarpio šiltnamio dujų išmetamo kiekio mažinimo įsipareigojimus pagal Kioto protokolą, gali naudotis vadinamaisiais lanksčiaisiais Kioto protokolo mechanizmais, nustatytais Kioto protokole ir Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatyme⁵, tai yra:

- prekyba šiltnamio efektą sukeliančių dujų nustatytosios normos vienetais;
- bendrai įgyvendinimais projektais;
- švarios plėtros projektais.

Prekyba šiltnamio efektą sukeliančių dujų nustatytosios normos vienetais – tai leidimų paskirstymas, naudojimas, pirkimas ir pardavimas, siekiant sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos emisijas.

Vykdam bendrai įgyvendinamų projektų mechanizmą, bet kuri į Kioto protokolo pirmąjį priedą įrašyta šalis gali perduoti kitai šaliai arba iš kitos šalies įsigyti išmetamų teršalų mažinimo vienetus⁶ pagal projektus, kuriais siekiama sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus arba padidinti šių dujų šalinimą.

Švarios plėtros projektai – veikla ir (ar) priemonės, kurias vykdant mažinamas į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis arba absorbuojamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos ir kurias Kioto protokolo I priede nenurodytose valstybėse gali įgyvendinti Lietuvos

⁴ Nustatytosios šiltnamio efektą sukeliančių dujų normos vienetas – šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio vienetas, lygus anglies dioksido tonai ar anglies dioksido ekvivalentui.

⁵ Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas, 2009-07-07 Nr. XI-329.

⁶ TMV – bendrai įgyvendinamame projekte naudojamas anglies dioksido vienai tonai ar anglies dioksido ekvivalentui lygus vienetas, kurį pripažįsta projekte dalyvaujančios valstybės ir kuriuo išreiškiamas sumažintas išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.

Respublika. Projektų įgyvendinimui naudojami patvirtinti išmetamųjų teršalų mažinimo vienetai⁷. Švarios plėtros projektai Lietuvoje nevykdomi, nes, Aplinkos ministerijos teigimu, tam reikalingos investicijos ir valstybės skatinimo priemonės.

Audito apimtis ir metodai pateikiami ataskaitos I priede.

AUDITO REZULTATAI

1. Ar Lietuvoje mažėja išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis?

1.1. Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis Lietuvoje mažėja

Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategija numato, kad pagrindinis ilgalaikis aplinkos oro kokybės ir klimato kaitos sektoriaus tikslas – siekti, kad į atmosferą išmetamų teršalų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis didėtų dvigubai lėčiau, negu auga gamyba ir paslaugos⁸. Strategijoje numatytas uždavinys – užtikrinti, kad išmetamų į atmosferą teršalų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų sukuriama BVP vienetai sumažėtų perpus ir neviršytų nustatytų įsipareigojimų.

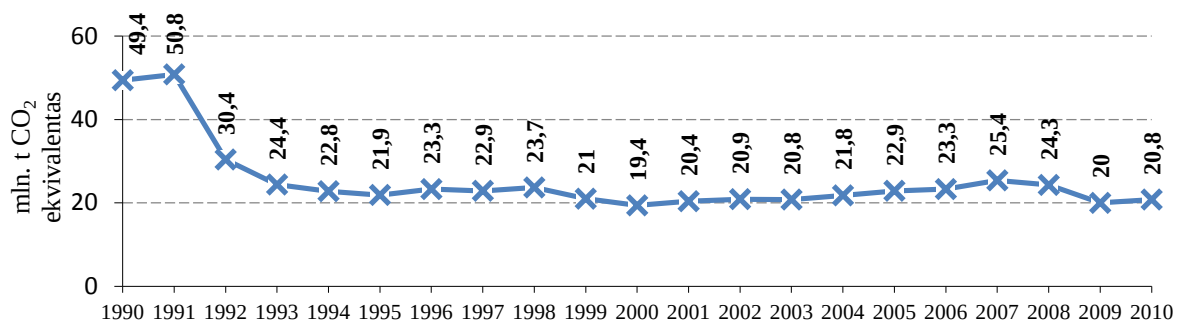
Lietuva, vykdydama Kioto protokolo reikalavimus, 2008–2012 m. įsipareigojo sumažinti 1990 metais išmestą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį 8 proc., t. y. nuo 49,4 mln. t iki 45,4 mln. t per metus.

Nuo 1991 m. išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis ėmė sparčiai mažėti. Žymiausias pokytis įvyko 1992 metais, kai bendras išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis į orą per vienus metus sumažėjo apie 40 proc. Augant Lietuvos ekonomikai, nuo 1996 metų, taršos išmetimai ėmė pamažu didėti (2 pav.). 2008–2010 m. metinis išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis šalyje nesiekė 1990 m. lygio, t. y. 2008 m. buvo 24,3 mln. tonų (sumažėjo 50,7 proc.), 2009 m. – 19,9 mln. tonų (sumažėjo 59,7 proc.), 2010 m. – 20,8 mln. tonų (sumažėjo 57,9 proc.). Tokiu būdu Lietuva vykdo Kioto protokolo reikalavimus sumažinti šalyje išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį.

⁷ Patvirtintas išmetamųjų teršalų mažinimo vienetas – švarios plėtros projekte naudojamas anglies dioksido tonai ar anglies dioksido ekvivalentui lygus vienetas, kurį pripažįsta šiame projekte dalyvaujančios valstybės ir kuriuo išreiškiamas sumažintas išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-09-11 nutarimas Nr. 1160, 121 p.

2 pav. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų pokytis 1990–2010 m., mln. t

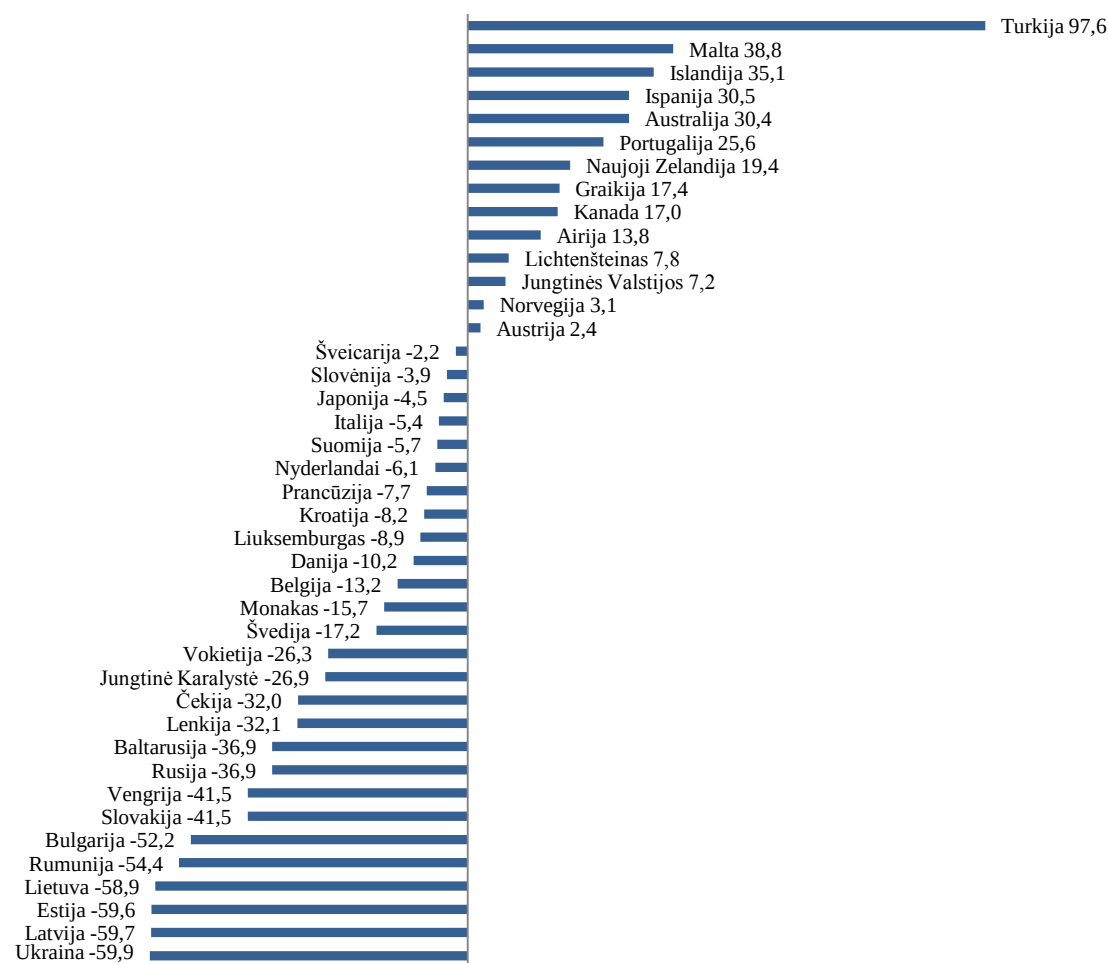

Šaltinis – Lithuania's National Gas Inventory Report 2012

Aplinkos ministerijos nuomone, tokį didelį išmetimų sumažėjimą lėmė tai, kad Lietuvoje iki 1990 m. buvo išvystytos energijai imlios pramonės šakos, veikė stambios pramonės įmonės, suvartojančios daug kuro, o per dvidešimt metų laikotarpį sumažėjo gamyba, keitėsi naudojamo kuro rūšys, buvo tobulinamos gamybos technologijos.

Palyginome Lietuvos ir kitų Kioto protokolą pasirašiusių šalių 1990 ir 2009 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus, analizavome, kaip Lietuvoje ir kitose šalyse buvo vykdomi Kioto protokolo įsipareigojimai jas mažinti.

3 pav. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio pokytis 1990 ir 2009 m., proc.

Duomenys pateikiami išskyrus žemės naudojimą ir miškininkystę

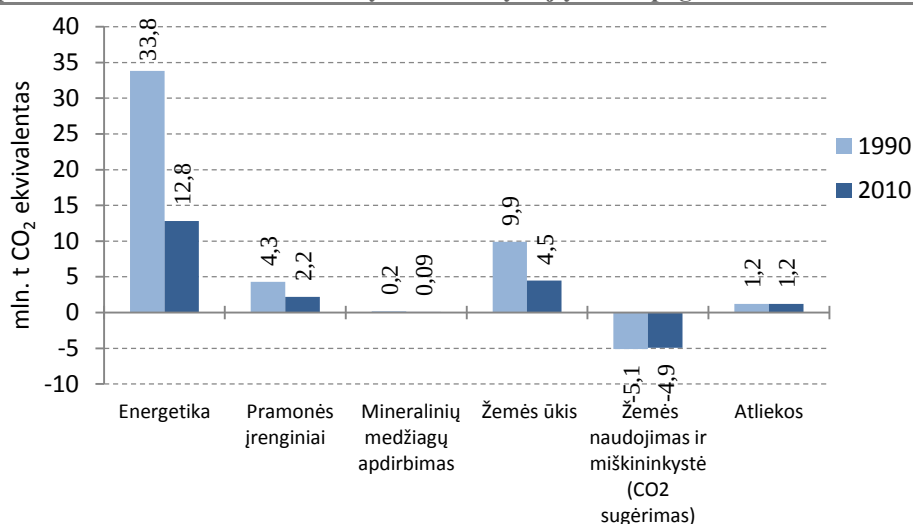
Šaltinis – http://unfccc.int/files/ghg_emissions_data/application/x-zip-compressed/ai_total_wlulucz.zip

Kaip matyti, 27 šalyse išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažėjo, o 14 – didėjo. Lietuva patenka tarp daugiausia išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinusių šalių.

Nagrinėdami šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus pagal sektorius, nustatėme, kad Lietuvoje didžiausi išmetimai 1990 m. buvo energetikos sektoriuje. Per dvidešimt metų metiniai išmetimai sumažėjo nuo 33,8 mln. t iki 12,8 mln. t, t. y. 62,1 proc. šie išmetimai mažėjo ir kituose sektoriuose, išskyrus atliekų bei žemės naudojimo ir miškininkystės (4 pav.).

Energetikos sektorius pagal šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas ir toliau lieka turinčiu didžiausią rezervą, mažinant minėtų dujų išmetimus ir vykdant tarptautinius įsipareigojimus.

4 pav. Lietuvos šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis pagal sektorius 1990 ir 2010 m.

Šaltinis – Lithuania's National Gas Inventory Report 2012

Energetikos sektoriaus raidai didelę įtaką turi šalies ūkio plėtra, energijos išteklių kainos, atominės elektrinės statybos perspektyvos, energetinio saugumo aspektai ir daugelis kitų veiksnių. Galima skirtinga energetikos ir kitų sektorių plėtra neišvengiamai lemia ir skirtingus išmetimus į atmosferą. Siekiant įvertinti galimas taršos kiekio kitimo tendencijas, rengiamos prognozės. Palyginome, kokie buvo prognozuojami ir faktiniai išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiai 2007–2010 m. ir kokie prognozuojami ateityje.

1 lentelė. Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio prognozių ir faktinio išmesto kiekio (išskyrus žemės naudojimą ir miškininkystę, t. y. CO₂ sugėrimą) 2007–2020 m. palyginimas, mln. t CO₂ ekvivalentas

	2007	2008	2009	2010	2015	2020
Išmetimų prognozės ⁹	25533	24391	-	32749	36624	40354
Išmetimų prognozės ¹⁰	-	-	21485	24082	24656	26886
Faktinis išmestas kiekis	25443	24331	19959	20810	-	-

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos ministerijos duomenis

Lietuvoje 2010 m. buvo prognozuojama, kad išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iki 2020 m. padidės apie 37 proc., lyginant su 2007 m. išmestu kiekiu, o 2011 m. buvo

⁹ Lietuvos Respublikos penktasis nacionalinis Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo pranešimas, 2010.

¹⁰ Policies & Measures and Projections of Greenhouse Gas Emissions in Lithuania, 2011.

numatoma, kad išmetimai nedidės taip sparčiai. Abiem atvejais prognozuota, kad išmestas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis nepasieks 1990 m. lygio.

1.2. Vienam šalies gyventojui tenka mažiau išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, o išmetant 1 t CO₂ ekv. sukuriama mažesnis BVP negu kitose šalyse

Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis priklauso nuo įvairių veiksnių: šalies ūkio išsivystymo lygio ir augimo tendencijų, klimato ir gamtos sąlygų, naudojamų technologijų lygio ir kuro rūšių, taikomų aplinkosauginių reikalavimų ir t. t.

Šalies išsivystymo lygį rodo jos sukuriama vertybės, todėl audito metu lyginome šalies sukuriama BVP ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio kitimo tendencijas. Iš statistinių duomenų matyti, kad 2005–2010 m. laikotarpiu BVP išaugo 27,2 proc., o išmetimai sumažėjo 10,1 proc. (2 lentelė). Tai reiškia, kad Lietuva vykdo Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje įvardytą siekį, kad į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis didėtų ne mažiau kaip du kartus lėčiau, negu auga šalies bendrasis vidaus produktas.

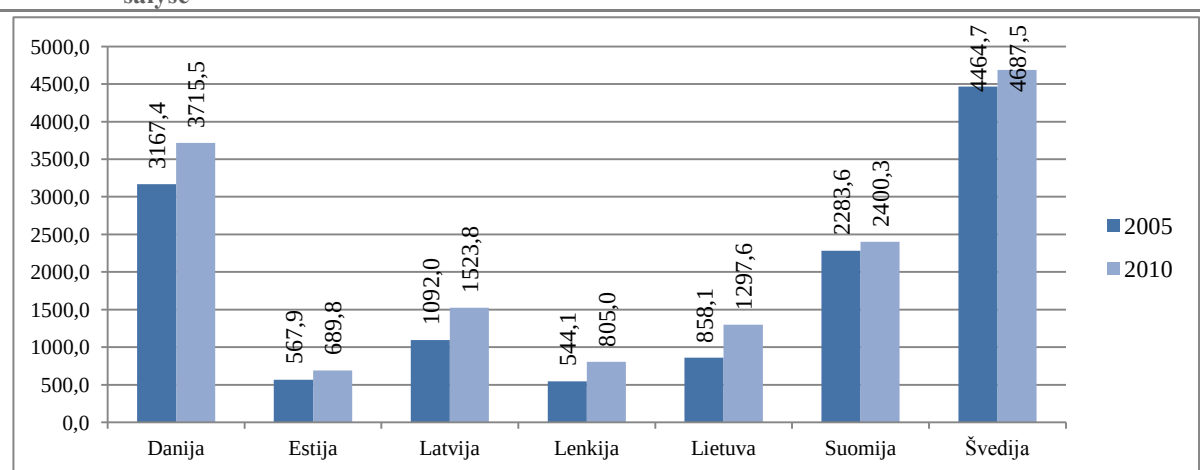
2 lentelė. BVP ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis pagal sektorius

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010/2005 pokytis, proc.
BVP, mln. EUR	19666,2	22606,5	26465,6	29575,8	27644,8	27003,5	27,2
Energetika	13,0	13,2	13,3	13,1	11,9	12,9	-1,4
Pramonės įrenginiai	4,1	4,4	6,2	5,5	2,3	2,2	-82,1
Mineralinių medžiagų apdirbimas	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-74,8
Žemės ūkis	4,4	4,4	4,6	4,4	4,5	4,4	1,0
Atliekos	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	-4,5
Visos emisijos, mln. t	22,9	23,3	25,4	24,3	20,0	20,8	-10,1

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal EEA duomenis (<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>) & Eurostat (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>) [2012/06/13]

Audito metu analizavome, koks BVP kiekis sukuriama išmetant 1 t CO₂ ekv. Lietuvoje ir kitose ES šalyse. Tai rodo šalies ekonominę potencialą investuoti į taršą mažinančias priemones ir naujas technologijas, nes tik ekonomikos augimas gali sudaryti geras prielaidas įgyvendinti aplinkosaugines priemones, kurios reikalauja sąlyginai didesnių investicijų.

5 pav. BVP (mln. EUR) ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio santykis skirtingose šalyse

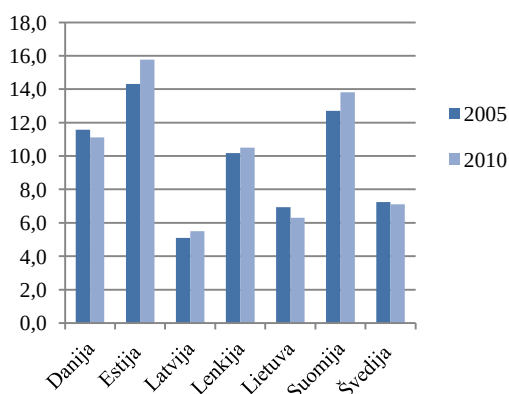
Šaltinis – EEA (<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>) & Eurostat (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>) [2012/06/13].

Daugiausia BVP išmetant 1 t CO₂ ekv. dujų buvo sukurama Švedijoje – apie 5 tūkst. EUR, Danijoje – apie 3,5 tūkst. EUR, o Lietuvoje apie 1,2 tūkst. EUR. Tai rodo, kad Lietuvoje išmetant 1 t CO₂ ekv. dujų sukurama apie tris kartus mažiau BVP negu Švedijoje ir 2,5 karto mažiau negu Danijoje.

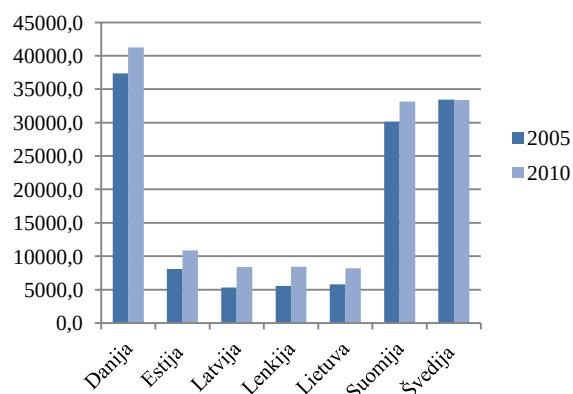
Taip pat palyginome, kiek tonų CO₂ ekv. tenka vienam gyventojui ir kokį BVP sukuria vienas šalies gyventojas (6 pav.).

6 pav. Išmestas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis ir BVP vienam gyventojui

Išmestas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis vienam gyventojui, tonomis

BVP vienam gyventojui, EUR

Šaltinis – EEA (<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>) & Eurostat (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>) [2012/06/13]

Išmestas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis vienam Lietuvos gyventojui yra vienas iš mažesnių, tačiau ir vieno gyventoją sukuriamas BVP taip pat yra vienas iš mažesnių.

Atlikti palyginimai rodo, kad Lietuvos galimybės investuoti į aplinkosaugines taršą mažinančias priemones yra mažesnės negu kitose šalyse, nes Lietuvoje išmetant 1 t CO₂ sukuriamas mažesnis BVP.

2. Ar veikianti ES apyvartinių šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų prekybos sistema mažina išmetimus?

2.1. Nacionaliniai apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planai sudaro prielaidas mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus

Nacionaliniai apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planai – pagrindiniai šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų prekybos sistemos dokumentai, kuriuose lygiomis dalimis nustatytam laikotarpiui paskirstomas bendras šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos leidimų skaičius. Įgyvendinant Direktyvos 2003/87/EB reikalavimus ir vadovaujantis Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymu bei kitais teisės aktais Nacionaliniai apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planai buvo parengti 2005–2007 m. ir 2008–2012 m. laikotarpiams.

Rengiantis 2013–2020 m. laikotarpiui Europos Komisijai 2011 m. rugsėjo 30 d. pateiktos paraiškos dėl nemokamų ATL suteikimo prekybos sistemoje dalyvaujantiems veiklos vykdytojams ir dėl nemokamų pereinamojo laikotarpio ATL suteikimo elektros energijos gamybos įrenginiams. Europos Komisijai patvirtinus visiems veiklos vykdytojams ATL skaičių, bus patvirtintas veiklos vykdytojų sąrašas ir jiems nemokamai suteikiamų ATL skaičius.

Nacionalinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planas 2008–2012 m. laikotarpiui buvo rengiamas vadovaujantis ES direktyvomis, Europos Komisijos gairėmis ir rekomendacijomis, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro patvirtintu aprašu¹¹, kitais teisės aktais ir 2005–2007 m. patirtimi.

Įvertinus Ignalinos AE uždarymo pasekmes, rinkos augimo ir CO₂ išmetimų mažinimo galimybes 2008–2012 m. laikotarpiui, buvo prognozuoti 92,1 mln. t CO₂ išmetimai. Nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo plano projekte numatyta paskirstyti 83,0 mln. ATL.

Lietuva 2006 m. liepos 17 d. Europos Komisijai pateikė 2008–2012 metų Nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo plano projektą. Jame nurodė bendrą metinį 16,6 mln. t CO₂ ekvivalento šių leidimų skaičių. Europos Komisija¹², bendrą prašomą metinį leidimų skaičių Lietuvai sumažino 7,8 mln. tonų, palikdama 8,8 mln., t. y. beveik 35 proc. daugiau, negu Lietuva kasmet panaudojo 2005–2007 m. laikotarpiu, tačiau tai du kartus mažiau, nei buvo pateikta projekte.

3 lentelė. ATL panaudojimas 2005–2007 m., mln. ATL

	2005	2006	2007
ATL panaudojimas	6,6	6,5	6,0

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal LAAIF duomenis

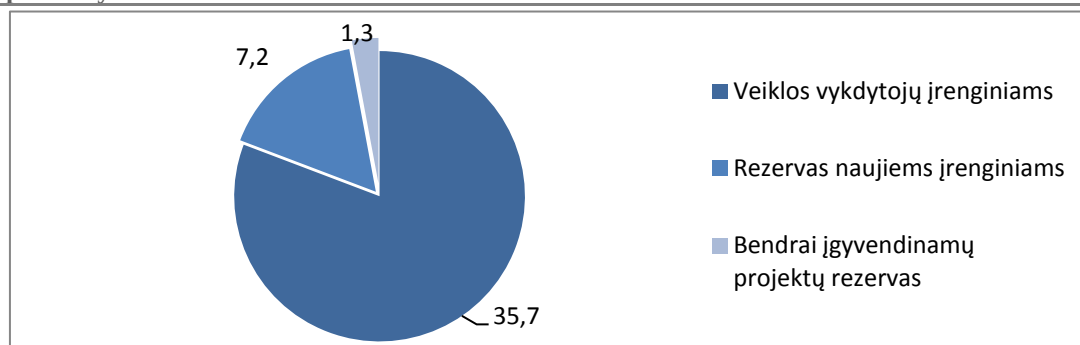
¹¹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-02-10 įsakymas Nr.D1-126 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“.

¹² Europos Bendrijų Komisijos 2006-11-29 sprendimas „Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų nacionalinio paskirstymo plano, apie kurį Lietuva pranešė pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB“.

Europos Komisijai patvirtinus Lietuvai skiriamą leidimų skaičių, aplinkos ir ūkio ministrai 2007 m. lapkričio 19 d. patvirtino¹³ Nacionalinį apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2008–2012 metams planą (NPP), pagal kurį Lietuvoje nemokamai paskirstyta 44,2 mln. leidimų (7 pav.):

- veiklos vykdytojų įrenginiams;
- rezervui naujiems įrenginiams;
- bendrai įgyvendinamų projektų rezervui.

7 pav. Nacionaliniame apyvartinių taršos leidimų paskirstymo plane numatytų 44,2 mln. leidimų paskirstymas 2008–2012 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos ministerijos duomenis

Rengiant NPP 2008–2012 m. laikotarpiui, apyvartinių taršos leidimų poreikis buvo skaičiuojamas dviem etapais. Pirmiau buvo nustatytas poreikis ūkio sektoriams, po to leidimai buvo paskirstyti skirtingų sektorių įrenginiams:

- cemento ir kalkių gamybos;
- stiklo, plytų, keramikos ir akmens vatos gamybos;
- naftos perdirbimo;
- pramonės įmonių, deginančių kurą energijai savo poreikiams generuoti, ir popieriaus gamybos;
- energetikos (elektros ir šilumos energijos gamyba ir pardavimas).

Kiekvienam sektoriui nustatytas CO₂ kiekio mažinimo techninis potencialas ir atsižvelgta į rinkos augimo galimybes.

Pavyzdys

Cemento ir kalkių gamybos sektoriuje veikusioms įmonėms AB „Akmenės cementas“ ir AB „Naujasis kalcitas“ apyvartinių taršos leidimų skaičius nustatytas atsižvelgiant į:

- Vidutinį 2002–2005 m. išmetą CO₂ kiekį AB „Akmenės cementas“ cemento gamykloje ir AB „Naujasis kalcitas“ kalkių gamybos krosnyje;
- Prognozuojamą cemento ir kalkių gamybos augimą, palyginus 2002–2005 m. ir 2008–2012 m. laikotarpius;
- Mažesnę išmetamą CO₂ kiekį 1 t kalkių ir cemento gamybai, diegiant efektyvesnes technologijas ir deginant švaresnį kurą;
- Suteikiamą ATL kiekį sumažinant 2 proc., kurie būtų skirstomi aukciono būdu.

¹³ Lietuvos Respublikos aplinkos ir ūkio ministrų 2007-11-19 įsakymas Nr.D1-609/4-477 „Dėl nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2008–2012 metams plano patvirtinimo“.

Paskirstant leidimus skirtingiems įrenginiams atsižvelgta į kiekvienam įrenginiui atskirai suskaičiuojamą bazinį rodiklį, kuris įvertina kuro sąnaudas, kogeneraciją, proceso metu išsiskiriantį CO₂ kiekį ir t. t.

2008–2012 m. laikotarpiui leidimai paskirstyti 98-iems veiklos vykdytojų eksploatuojamiems įrenginiams, o 2008 m. priėmus Nacionalinio apyvartinių taršos leidimų plano pakeitimus¹⁴ – 97 įrenginiams. Be to, veiklos vykdytojų įrenginiams skirta leidimų iš rezervo naujiems įrenginiams (4 lentelė).

4 lentelė. Įrenginiai, kuriems skirti ATL pagal veiklos rūšis

Veiklos rūšis	Įrenginių, kuriems skirti ATL skaičius
Energetika	60+3 (nauji įrenginiai)
Cemento gamyba	2
Stiklo gamyba	11
Pramonės įrenginiai	23+1 (naujas įrenginys)
Naftos perdirbimas	1
Iš viso:	101

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal NPP duomenis

Numatoma, kad ATL skaičius ateityje (2013–2020 m. laikotarpiu) per metus turėtų sumažėti 1,74 proc., palyginti su leidimų, kuriuos valstybės narės išduoda pagal Komisijos sprendimus dėl 2008–2012 m. valstybių narių nacionalinių paskirstymo planų, skaičiumi. Palyginus tam tikrais laikotarpiais nacionaliniuose apyvartinių taršos leidimų planuose paskirstytus ir pagal ES prekybos apyvartinių taršos leidimų sistemoje dalyvaujančių veiklos vykdytojų sąrašus jiems apskaičiuotus nemokamai paskirstomą leidimų skaičių matyti, kad jis per 2013–2020 m., lyginant su 2005–2007 m., sumažės beveik du kartus ir bus mažesnis arba atitiks praėjusių laikotarpių faktinius išmetimus (5 lentelė).

5 lentelė. Vidutinis paskirstytų ATL kiekis ir vidutinis faktinis išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis

Laikotarpis	Vidutinis paskirstytų ATL skaičius, mln. vnt.	Vidutinės faktinės emisijos, mln. t
2005–2007	12,2	6,4
2008–2011 (nepasibaigęs)	8,1	6,0
2013–2020 (neprasidėjęs)	6,2 (numatomas)	-

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo duomenis

Įvertinę šią situaciją, galime teigti, kad NPP sudaro prielaidas, kad būtų mažinami šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimai, ir skatina veiklos vykdytojus siekti jų mažėjimo.

Audito metu apklausėme 65 veiklos vykdytojus, neatlygintinai gavusius ATL ir dalyvaujančius jų prekybos sistemoje, ar Lietuvoje pasiruošta / ruošiamasi situacijai, kai didžiąją dalį ar net visus leidimus reikės pirkti. Iš 43 atsakiusiųjų, 24 nurodė, kad kol kas tokiai situacijai pasiruošta neviseškai, nes tai pareikalaus papildomų išlaidų leidimams įsigyti arba naujoms technologijoms, mažinančioms išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, diegti. Dalis

¹⁴ Aplinkos ministro 2008-12-03 įsakymas Nr. D1-650/4-612 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2007 m. lapkričio 19 d. įsakymo Nr. D1-609/4-477 „Dėl nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2008–2012 metams plano patvirtinimo“ pakeitimo“.

įmonių nurodė, kad šiuo metu stengiasi sumažinti išmetimus: ieško būdų pakeisti kuro rūšį ar investuoti į efektyvesnes taršą mažinančias technologijas.

2.2. Panaudojami ne visi Nacionaliniame apyvartinių taršos leidimų paskirstymo 2008–2012 metams plane paskirstyti apyvartiniai taršos leidimai

Veiklos vykdytojas, dalyvaujantis ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje ir gavęs neatlygintinai skirtus leidimus, 2008–2012 metais turi teisę:

- panaudoti visus leidimus, jei atmosferos tarša CO₂ dujomis atitiko gautą leidimų skaičių;
- parduoti leidimų perteklių, jei įmonių valdomi įrenginiai atmosferą CO₂ dujomis teršė mažiau, nei gauta leidimų, arba buvo įgyvendintos priemonės, mažinančios taršą;
- nusipirkti trūkstamą leidimų skaičių, jei tarša buvo didesnė nei neatlyginamai jų gauta;
- keisti 20 proc. kiekvienam įrenginiui skirtų ATL į teršalų mažinimo vienetus ir patvirtintus teršalų mažinimo vienetus (teršalų ir patvirtintų teršalų mažinimo vienetai vadinami Kioto vienetais) ir atsiskaityti jais vietoje ATL už išmestą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį;
- perkelti 2008–2012 m. nepanaudotus ATL į 2013–2020 m. laikotarpį.

Išanalizavę duomenis apie ATL panaudojimą, nustatėme, kad 2008–2011 m. veiklos vykdytojai panaudojo ne visus jiems skirtus leidimus (6 lentelė).

6 lentelė. Apyvartinių taršos leidimų paskirstytų veiklos vykdytojams panaudojimas 2008–2011 m.

Rodiklis	Iš viso	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.
Paskirstyta pagal 2008–2011 m. NPP	31,3	7,5	7,6	8,2	8,0
Panaudota 2008–2011 m.:	23,9	6,1	5,8	6,4	5,6
ATL	19,5	5,7	4,1	5,6	4,1
Teršalų mažinimo vienetas	1,8	0	0,5	0,2	1,1
Patvirtintas teršalų mažinimo vienetas	2,6	0,4	1,2	0,6	0,4

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal LAAIF duomenis

Pagal 2008–2012 m. NPP veiklos vykdytojai nuo 2008 iki 2011 m. pabaigos galėjo panaudoti 31,3 mln. ATL, tačiau panaudojo 23,9 mln. leidimų ir Kioto vienetų, t. y. 76,4 proc.

Rengiant NPP 2008–2012 m. laikotarpiui buvo prognozuojama, kad BVP augs priklausomai nuo sektorių, dalyvaujančių ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų sistemoje, nuo 6 iki 18 proc. kasmet. Taip pat planuota, kad nuo 2010 m. elektros energija bus gamina šiluminėse elektrinėse, todėl šiam laikotarpiui skaičiuotos didesnės taršos emisijos ir numatytas didesnis ATL skaičius.

Pasikeitus ekonominei situacijai, 2009 m. BVP sumažėjo 6 proc., 2010–2011 m. neaugo tiek, kiek buvo numatyta, o nuo 2010 m. apie 70 proc. elektros energijos buvo perkama per elektros biržą iš užsienio gamintojų, todėl, šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijoms neišaugus tiek, kiek buvo planuota, veiklos vykdytojai nepanaudojo visų jiems skirtų leidimų.

Vadovaujantis Europos Komisijos Reglamento 57 str.¹⁵, neišnaudoti 2008–2012 m. laikotarpio ATL gali būti perkelti į 2013–2020 m. laikotarpį.

2.3. Lietuvos Respublikos subjektai per 2008–2011 m. laikotarpį pardavė daugiau apyvartinių taršos leidimų, negu nupirko

ES prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartiniais taršos leidimais sistema veiklos vykdytojams (įmonėms) ir Lietuvos Respublikai atstovaujamai Aplinkos ministerijos suteikia galimybę gauti pajamas iš parduodamo leidimų pertekliaus ir panaudoti šias lėšas investicijoms į taršos mažinimo priemones.

Veiklos vykdytojai 2008–2011 m. nepanaudojo 23,6 proc. jiems skirtų ATL, todėl juos galėjo parduoti ir Lietuvos, ir kitų šalių įmonėms, turinčioms jų trūkumą.

Lietuva galėjo gauti pajamų parduodama nepanaudojamus nustatytosios normos vienetų iš turimo nustatytosios normos vienetų pertekliaus ir pardavinėdama ATL iš nepanaudoto naujų įrenginių rezervo. 2008–2011 m. iš 6,9 mln. apyvartinių taršos leidimų naujiems įrenginiams panaudota 3,9 mln., arba 56,5 proc.

Aplinkos ministerija, pritarus Lietuvos Respublikos Vyriausybei, ir veiklos vykdytojai 2008–2011 metais iš viso pardavė 56,4 mln. vnt. ATL, nustatytosios normos, teršalų mažinimo ir patvirtintų teršalų mažinimo vienetų. Veiklos vykdytojai nupirko 16,6 mln. vnt. (7 lentelė, priedas). Kadangi konkrečių veiklos vykdytojų ATL ir Kioto vienetų pirkimų ir pardavimų duomenys yra konfidencialūs, todėl audito metu analizavome tik apibendrintus duomenis.

7 lentelė. Apyvartinių taršos leidimų ir Kioto vienetų pirkimas ir pardavimas

Pirkta 2008–2011 m.					Parduota 2008–2011 m.				
Apyvartinių taršos leidimų (ATL), mln.	Kioto vienetai				Apyvartinių taršos leidimų (ATL) mln.	Kioto vienetai			
	Taršos mažinimo vienetų (TMV) mln.	Patvirtintų taršos mažinimo vienetų (PTMV) mln.	Nustatytosios normos vienetų (NNV), mln.	Iš viso pirktas, mln. vnt.		Taršos mažinimo vienetų (TMV) mln.	Patvirtintų taršos mažinimo vienetų (PTMV) mln.	Nustatytosios normos vienetų (NNV) mln.	Iš viso parduota mln. vnt.
10,6	1,8	4,2	0	16,6	23,2	1,9	1,3	29,9	56,3

Šaltinis – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė pagal Aplinkos ministerijos ir LAAIF duomenis.

Analizuodami ATL ir Kioto vienetų pardavimus nustatėme, kad didžiąją jų dalį, t. y. 32,5 mln. vienetų, arba 57,6 proc., 2008–2011 m. pardavė Aplinkos ministerija.

¹⁵ 2010-10-07 Komisijos reglamentas (ES) Nr. 920/2010 dėl standartizuotos ir apsaugotos registrų sistemos pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/87/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą Nr. 280/2004/EB.

8 lentelė. Aplinkos ministerijos 2008–2012 m. parduoti leidimai ir nustatytosios normos vienetai

Vieneto pavadinimas	Pardavimo data	Parduotas skaičius, mln. vnt.	Gauta suma, mln. Lt
Nustatytosios normos vienetai	2011 m.	7,7	Gauta visa suma*
Nustatytosios normos vienetai	2011 m.	2,0	Mokėjimas 2 dalimis. Gauta 50 proc. sumos*
Nustatytosios normos vienetai	2011 m.	0,2	Gauta visa suma*
Nustatytosios normos vienetai	2011 m.	20	Mokėjimas atidėtas*
ATL	2011-12-13	0,85	Gauta visa suma*
	2012-01-26	0,85	Gauta visa suma*
	2012-01-26	0,85	Gauta visa suma*
Iš viso:		32,5	247,9
* Konfidenciali informacija			

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos ministerijos ir Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo duomenis

Lėšos, gautos už perleistus leidimus ir nustatytosios normos vienetus, pervedamos į Klimato kaitos specialiąją programą, kurios tikslas – įgyvendinti projektus, mažinančius išmetamų į aplinką šiltnamio efektą sukeliančių dujų kieki.

Aplinkos ministerija 2010–2011 m. už parduotus leidimus ir kitus Kioto vienetus planavo gauti apie 450 mln. Lt Specialiosios klimato kaitos programos pajamų, bet:

- 2010 m. ministerija leidimų ir kitų Kioto vienetų nepardavė;
- 2011 m. gauta 203,3 mln. Lt, t. y. apie 250 mln. Lt mažiau, negu planuota, o panaudota – 0,2 mln. Lt gautų pajamų.

Aplinkos ministerija pagal 2012 m. sąmatą planuoja gauti 297,5 mln. Lt pajamų į Klimato kaitos specialiąją programą.

Iki š. m. liepos 20 d. į Klimato kaitos specialiąją programą yra gauta 48,7 mln. Lt pajamų. Šiuo metu yra parengti teisės aktai, patvirtintos 2012 m. Klimato kaitos specialiosios programos sąmatos ir jas detalizuojantys planai, numatantys finansuojamas programos priemones, vertinamos projektų paraiškos ir vykdomos pirkimo procedūros, tačiau finansavimo sutartys dėl priemonių įgyvendinimo nepasirašytos.

2.4. Veikianti atsiskaitymo ir kontrolės sistema ne visada užtikrina, kad veiklos vykdytojai lėšas, gautas pardavus apyvartinius taršos leidimus, panaudotų taršos mažinimo priemonėms, laiku atsiskaitytų už lėšų panaudojimą ir ataskaitose pateiktų teisingus duomenis

Valstybės kontrolė 2008 m., atlikusi veiklos auditą „Apyvartinių taršos leidimų paskirstymo ir prekybos sistemos vertinimas“, Vyriausybei rekomendavo nustatyti atsiskaitymo už lėšas, gautas pardavus leidimus, tvarką.

Vykdamą šią rekomendaciją Vyriausybė parengė įstatymo projektą, o Seimas priėmė Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymą¹⁶, pagal kurį lėšas, gautas už perleistus ATL ir Kioto vienetus, veiklos vykdytojai privalo naudoti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo ir kitoms aplinkos taršą mažinančioms priemonėms įgyvendinti. Aplinkos ministras įsakymu¹⁷ patvirtino veiklos vykdytojų lėšų, gautų už perleistus apyvartinius taršos leidimus ir Kioto vienetus, paskirstymo ir panaudojimo ataskaitos formą, numatė sankcijas už lėšų panaudojimą ne pagal paskirtį ir jų taikymo tvarką¹⁸.

2009–2011 metais veiklos vykdytojai už perleistus leidimus ir Kioto vienetus gavo 438 303,8 tūkst. Lt pajamų, iš jų panaudojo 248 497,4 tūkst. Lt, t. y. 56,7 proc.

9 lentelė. 2009–2011 m. už perleistus ATL gautos ir panaudotos lėšos, tūkst. Lt

Lėšos	2009 m.	2010 m.	2011 m.	Iš viso
Gauta	189882,1	204601,7	43820,0	438303,8
Panaudota	75934,3	130680,8	41882,3	248497,4
Likutis	113947,8	73920,9	1937,7	189806,4

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos ministerijos duomenis

2009 m. veiklos vykdytojai panaudojo apie 40 proc. gautų lėšų, 2010 m. – 63,9 proc., o 2011 m. – 95,6 proc. Tai rodo, kad panaudoja vis didesnę dalį lėšų, gautų pardavus ATL.

Audito metu analizavome, kokioms priemonėms veiklos vykdytojai naudojo gautas lėšas ir kaip vykdoma atsiskaitymo už šias lėšas priežiūra ir kontrolė.

Pagal teisės aktų reikalavimus, atsiskaitymo, priežiūros ir kontrolės procese dalyvauja:

- veiklos vykdytojai, kurie turi pateikti Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentams (RAAD) lėšų, gautų už perleistus apyvartinius taršos leidimus ir Kioto vienetus, paskirstymo ir panaudojimo ataskaitas;
- RAAD, kurie turi peržiūrėti ataskaitas, pateikti jų suvestines Aplinkos ministerijai ir taikyti sankcijas už lėšų paskirstymą ir panaudojimą ne pagal Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymu nustatytus reikalavimus;
- Aplinkos ministerija, kuri turi paskelbti šias ataskaitas ministerijos tinklalapyje.

Siekdami nustatyti, ar atsiskaitoma už lėšas, gautas pardavus ATL, ir kaip veikia lėšų panaudojimo priežiūros ir kontrolės sistema, apklausėme visus RAAD ir veiklos vykdytojus. Lygindami jų pateiktus duomenis su Aplinkos ministerijos paskelbta informacija, nustatėme, kad:

¹⁶ Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas, 2009-07-07 Nr. XI-329, 5 str. 5 ir 6 d.

¹⁷ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009-12-31 įsakymas Nr. D1-865 „Dėl veiklos vykdytojų, kurie valdo ir (ar) naudoja Lietuvos Respublikos teritorijoje esančius šiltnamio efektą sukeliančias dujas išmetančius įrenginius, lėšų, gautų už perleistus apyvartinius taršos leidimus ir Kioto vienetus, paskirstymo ir panaudojimo ataskaitų teikimo tvarkos nustatymo“.

¹⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-02-01 įsakymas Nr. D1-88 „Dėl neteisėto šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo į atmosferą ar lėšų, gautų už perleistus apyvartinius taršos leidimus ir Kioto vienetus, paskirstymo ir panaudojimo ne pagal paskirtį nutarimo formų patvirtinimo“.

▪ Už 2009 ir 2011 m. visi veiklos vykdytojai pateikė ataskaitas RAAD, tačiau už 2010 m. dvi įmonės Kauno RAAD ataskaitų nustatytu laiku nepateikė, todėl departamentas šių duomenų neįtraukė į suvestinę, pateiktą Aplinkos ministerijai.

Pavyzdys

AB Kauno stiklo fabrikas 2010 m. gavo 261 tūkst. Lt pajamų, tačiau ataskaitos RAAD nepateikė. Už 2010 ir 2011 m. ataskaita pateikta 2012 m. balandžio 27 d.
Biudžetinė įstaiga Pravieniškių pataisos namai-atviroji kolonija 2010 m. informavo Kauno RAAD, kad pardavė 2600 ATL, tačiau ataskaitos apie gautų lėšų panaudojimą nepateikė.

Kauno RAAD priemonių dėl ataskaitų nepateikimo nesiėmė ir baudų netaikė, nes tai nenumatyta Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatyme.

▪ 2009 m. 1 veiklos vykdytojas ataskaitos formoje, pateiktoje RAAD, nenurodė visos informacijos apie gautas ir panaudotas lėšas.

Pavyzdys

UAB „Arvi cukrus“ pateiktuose atsakymuose nurodė, kad 2009 m. gavo 16,4 tūkst. Lt pajamų už parduotus apyvartinius taršos leidimus, tačiau ataskaitos formoje, pateiktoje Marijampolės RAAD, šios lėšos nenurodytos.

▪ Veiklos vykdytojai ataskaitų formose skirtingai pateikia praėjusiais metais nepanaudotus lėšų likučius, t. y. praėjusių metų likutį nurodo kartu su einamaisiais metais gautomis lėšomis, likučio neįtraukia į einamųjų metų ataskaitą arba atskirai nurodo praėjusių metų likutį ir einamaisiais metais gautas lėšas. Todėl yra rizika, kad veiklos vykdytojai atsiskaito ne už visų lėšų panaudojimą, o RAAD nepakankamai kontroliuoja, kad visi duomenys atsispindėtų ataskaitose.

Pavyzdys

UAB Gargždų plytų gamykla, UAB Matuizų plytinė, UAB Tauragės keramika, UAB Švenčionėlių keramika ir UAB Varėnos šiluma 2010 m. praėjusių metų likučius nurodė kartu su einamųjų metų lėšomis.
AB Pagirių šiltnamiai 2010 m. ataskaitoje nenurodė 470 tūkst. Lt gautų ir nepanaudotų lėšų už 2009 m. parduotus ATL.
UAB „Molėtų šiluma“ 2010 metų ataskaitoje nurodė 2009 metais nepanaudotas lėšas – 256,4 tūkst. Lt.
UAB „Birštono šiluma“ 2010 m. pabaigoje turėjo 386,7 tūkst. Lt nepanaudotą lėšų likutį. Aplinkos ministerijos pateiktoje ataskaitų suvestinėje nurodyta, kad UAB „Birštono šiluma“ už 2010 m. lėšų negavo ir nepanaudojo, taip pat nenurodė 386,7 tūkst. Lt likučio.

▪ Visi 8 RAAD Valstybės kontrolei nurodė, kad 2009–2010 m. rengė ataskaitų suvestines Aplinkos ministerijai. Klaipėdos, Utenos, Panevėžio ir Šiaulių RAAD nurodė, kad 2009–2010 m. detalčiai patikrino visas veiklos vykdytojų ataskaitas. Vilniaus RAAD šiuo laikotarpiu detalčiai patikrino vieną iš 18 veiklos vykdytojų pateiktų ataskaitų, o Kauno RAAD – 2 iš 8. Alytaus ir Marijampolės RAAD nurodė, kad detalčiau ataskaitų formų netikrino.

▪ 2009 m. 2 veiklos vykdytojai gautas lėšas panaudojo priemonėms, kurios tiesiogiai nesusijusios su taršos mažinimu (10 lentelė).

10 lentelė. 2009 m. lėšų panaudojimas, tūkst. Lt

Įmonės pavadinimas	Priemonės pavadinimas	Panaudotos lėšos
AB „Agro Neveronys“	Sąskaitos šiltnamio efektą sukeliančių dujų ATL registre atidarymas, tvarkymas, ATL laikymas registro sąskaitoje.	3,3

	Konsultavimo ATL klausimais bei atstovavimo paslaugos, Šiltnamio dujų apskaitos vertinimo audito pažyma, Monitoringo plano parengimas, TIPK leidimo parengimas.	252,3
	Atliekų pridavimas į sąvartyną.	16,4
AB „Pagirių šiltnamiai“	Aplinkos tvarkymui.	139,0
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos ministerijos duomenis		

Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatyme numatyta galimybė panaudoti lėšas kitoms aplinkos taršą mažinančioms priemonėms įgyvendinti (aplinkai palankioms technologijoms įgyvendinti, energijos efektyvumui didinti, atsinaujinantiems energijos šaltiniams panaudoti, miškams atkurti ir (ar) įveisti, mokslo tiriamiesiems darbams ir jų sklaidai, ūkio subjektams konsultuoti ir mokyti, visuomenei informuoti ir šviesti, klimato kaitos politikos valdymo ir įgyvendinimo klausimais ir kitoms priemonėms). Veiklos vykdytojai naudoja Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatyme numatyta galimybę panaudoti lėšas kitoms priemonėms t. y. naudoja už leidimus gautas lėšas priemonėms, tiesiogiai nesusijusioms su taršos mažinimu.

3. Ar efektyviai veikia Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registras

3.1. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registre užtikrinama, kad visos įmonės, kurių veiklai reikalingi leidimai yra užregistruotos registre ir gauna nustatytą skaičių apyvartinių taršos leidimų ir/ar Kioto vienetų

Lietuvoje 2005–2009 m. laikotarpiu veikė žinybinis Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registras, 2010 m. reorganizuotas į valstybinį. Lietuvos registras 2012-06-01 prijungtas prie Europos Sąjungos konsoliduotojo registro.

Vadovaujantis Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro nuostatais¹⁹ Aplinkos ministerija yra vadovaujančioji jo tvarkymo įstaiga Lietuvoje, o jį tvarko biudžetinė įstaiga Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas (LAAIF).

Registro paskirtis – registruoti šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinius taršos leidimus ir Kioto vienetus, užtikrinti jų apskaitą, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti ir teikti fiziniams ir juridiniams asmenims registro duomenis. Duomenų ir informacijos kaupimui šiuo metu registre 2012 m. gegužės mėnesio duomenimis, atidaryta 120 sąskaitų:

- 8 nacionalinės sąskaitos, iš kurių: 1 – kaupiamoji ATL sąskaita, 1 – depozitinė, skirta užbaigti 2008–2012 m. laikotarpį, ir 6 – naujų įrenginių rezervo sąskaitos;

¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-07-14 nutarimas Nr. 1072 „Dėl Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro įsteigimo, Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro nuostatų patvirtinimo ir registro veiklos pradžios nustatymo“.

- 98 veiklos vykdytojų sąskaitos;
- 8 asmenų sąskaitos;
- 2 panaikintų registro objektų sąskaitos;
- 2 pasibaigusio galiojimo registro objektų sąskaitos;
- 2 orlaivių naudotojų sąskaitos (atidarytos Konsoliduotajame Europos Sąjungos registre).

Siekdami nustatyti, ar užtikrinama veiklos vykdytojų registracija, sąskaitų atidarymas ir ATL paskirstymas ir perleidimas, analizavome, kaip vykdomos susijusios procedūros:

- Kiekvienas veiklos vykdytojas prieš pradėdamas veiklą, kurios metu išmetamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos, turi gauti Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) leidimą, kuriuo veiklos vykdytojui suteikiamas įgaliojimas iš viso įrenginio arba jo dalies išmesti šiltnamio efektą sukeliančias dujas.

RAAD duomenimis, visi veiklos vykdytojai 2008–2011 m. turėjo minėtus leidimus.

- Veiklos vykdytojas ir (ar) kitas asmuo, kuris nori įsigyti ATL ir kitus Kioto vienetus ir jais naudotis, privalo registruotis Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registre, atsidaryti jame sąskaitas šiems vienetais registruoti ir kaupti.

Visi veiklos vykdytojai, kuriems skirti ATL arba kurie ruošiasi prekiauti jais ir Kioto vienetais, 2008–2011 m. turėjo sąskaitas registre, į kurias kasmet paskirstomas NPP numatytas ATL skaičius. Kai veiklą pradeda nauji įrenginiai, neįtraukti į Nacionalinį apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planą, apie jų veiklos pradžią ir skirtus leidimus registro įstaigą informuoja RAAD.

Lygindami NPP ir veiklos vykdytojų sąskaitose esančius duomenis, nustatėme, kad veiklos vykdytojams paskirstyta 31,3 mln. leidimų, šis skaičius sutapo su nurodytuoju vykdytojų sąskaitose.

- Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo 13 str. 1 d. numatyta, kad veiklos vykdytojams skiriama 100 eurų ekvivalento bauda litais už kiekvieną į atmosferą išmestą anglies dioksido toną, išmestą neužsiregistravus registre, o šio įstatymo 13 str. 2 d. numatyta tokio pat dydžio bauda už kiekvieną į atmosferą išmestą anglies dioksido toną, išmestą neturint TIPK leidimo.

2008–2011 m. visi veiklos vykdytojai užsiregistravo registre ir turėjo RAAD leidimus, todėl veiklos vykdytojams baudos netaikytos.

- Kiekvienas veiklos vykdytojas turi kasmet sumokėti LAAIF 1 603 Lt metinį atlyginimą už sąskaitos registre tvarkymą.

Nuo registro įsteigimo iki 2011 m. pabaigos iš veiklos vykdytojų už sąskaitų tvarkymą gauta 169,7 tūkst. Lt., iš jų 74,4 tūkst. Lt panaudota registro išlaikymui ir aptarnavimui (išoriniam IT aptarnavimui, programinei įrangai aptarnauti, saugumo sertifikatams įsigyti, vertimams ir pan.). Likusi suma – 95,3 tūkst. Lt, t. y. apie 56 proc. surinktų lėšų, kol kas nepanaudota, nes tik 2011 m. gruodžio mėnesį patvirtinta programa, numatanti lėšų už registro sąskaitos tvarkymą ir naudojimą.

▪ Registro nuostatuose yra nustatyta, kad LAAIF registro interneto puslapyje skelbia Reglamente²⁰ numatytą informaciją: duomenis apie sąskaitas ir su jomis susijusius įrenginius, sąskaitų įgaliotinius, registruotus bendrojo įgyvendinimo projektus, sąskaitose paskirtus ATL ir t. t.

Visa ši informacija laisvai prieinama LAAIF puslapyje. Informaciją, susijusią su konkrečiomis sąskaitų operacijomis arba su veiklos vykdytojų ūkine veikla, galima gauti tik nustatyta tvarka prisijungiant prie registro, arba nustatyta tvarka pateikus prašymus jo tvarkytojui.

Veiklos vykdytojai kasmet turi atsisakyti tokio ATL skaičiaus, kokie buvo faktiniai šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimai. Siekdami nustatyti, ar veiklos vykdytojai atsiskaito už šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus, analizavome šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo ataskaitų rengimo, jų patvirtinimo ir pateikimo procedūras, nustatytas Vyriausybės nutarime²¹:

▪ Veiklos vykdytojų parengtas šiltnamio efektą sukeliančių dujų ataskaitas turi įvertinti nepriklausomi vertintojai. Nustatę, kad ataskaitos atitinka nustatytus reikalavimus, jie kasmet iki kovo 31 d. pateikia registro tvarkymo įstaigai ataskaitos tinkamumo įvertinimo pažymą ir patvirtina veiklos vykdytojo įrašytą įrenginio išmestą teršalų kiekį.

2008–2011 m. nepriklausomi vertintojai laiku pateikė įvertinimo pažymą ir patvirtino veiklos vykdytojų duomenis.

▪ LAAIF, iki balandžio 25 d. gavęs iš RAAD patikslintą atitinkamo įrenginio praėjusių metų išmestų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, turi pataisyti registre įrašytus duomenis.

Lietuvos Respublikos teisės aktuose nenumatyta, koku būdu LAAIF turi gauti iš RAAD patikslintą praėjusiais metais išmestą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir koku būdu turėtų būti patikslinti registre įrašyti duomenys.

Apklausę RAAD nustatėme, kad jie, gavę iš veiklos vykdytojų šiltnamio efektą sukeliančių dujų ataskaitas, jas peržiūri ir paprašius pateikia Aplinkos ministerijai arba LAAIF. LAAIF teigimu, duomenys apie išmestų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį pagal RAAD dokumentus netikslinami ir, jų manymu, tai daryti netikslinga, nes pakanka nepriklausomo vertintojo patvirtinimo.

▪ Veiklos vykdytojai kasmet iki balandžio 30 d. turi pateikti LAAIF išmetimų ataskaitas ir nepriklausomo vertintojo pažymą, patvirtinančias ataskaitos atitiktį reikalavimams ir išmestų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio teisingumą.

Atsiskaitydami už 2010 ir 2011 metus, veiklos vykdytojai nepateikė 34 LAAIF šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos metinių ataskaitų iš 98. LAAIF nurodė, kad veiklos vykdytojai duomenis apie šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmestą kiekį įrašo į lentelę, o nepriklausomi vertintojai juos patvirtina ir pristato LAAIF vertinimo pažymą. LAAIF neturi galimybių patikrinti

²⁰ Europos Bendrijų Komisijos 2004-12-21 Reglamentas EB Nr. 2216/2004 „Dėl standartizuotos ir apsaugotos registrų sistemos sutinkamai su 2003/87/EB Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva ir 280/2004/EB Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu“.

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-07-14 nutarimas Nr. 1072 „Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro įsteigimo, šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro nuostatų patvirtinimo ir registro veiklos pradžios nustatymo“.

ataskaitose pateiktų duomenų apie išmetimus, todėl būtent nepriklausomų vertintojų pažymos tampa svarbiais dokumentais, patvirtinančiais šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekių tikslumą.

- Veiklos vykdytojai kasmet iki balandžio 30 d. turi įrašyti ATL ir / ar kitų Kioto vienetų skaičių, atitinkantį patvirtintą išmestų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį.

Peržiūrėję LAAIF duomenis nustatėme, kad visi veiklos vykdytojai reikalingus praėjusių metų duomenis įrašo laiku.

3.2. Dėl netikslumų ataskaitose, pateiktose Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos sekretariatui, buvo laikinai apribota Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro veikla

Vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu Nr. 280/2004/EB²² ir Kioto protokolo sprendimais²³, Lietuva kaip ir kitos Kioto protokolo šalys privalo sukurti nacionalinę sistemą, skirtą absorbuojamų ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitai ir ataskaitų parengimui, ir kasmet pateikti ataskaitą ir duomenis apie nuo 1990 m. iki priešpaskutinių metų antropogeninės kilmės išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekius pagal šaltinius ir absorbuojamo anglies dioksido kiekį žemės paskirties pakeitimo ir miškininkystės sektoriuje, taip pat daugelį kitų duomenų.

Dėl besikartojančių netikslumų kasmetinėse ataskaitose, 2011 m. gruodžio 21 d. Kioto protokolo suderinamumo komiteto Užtikrinimo skyriaus sprendimu buvo laikinai apribota galimybė dalyvauti nustatytosios šiltnamio efektą sukeliančių dujų normos vienetų prekyboje, bendrai įgyvendinamų projektų vykdyme ir vykdyti dalį registro funkcijų. Ribojimai netaikomi tik taršos mažinimo vienetų, kurie suteikiami už Lietuvoje vykdomus bendrai įgyvendinamus projektus, pervedimui. Registro operacijoms šalies viduje ribojimai netaikomi.

Lietuvos Nacionalinio registro veikla iš dalies apribota, nes, teikiant kasmetinius duomenis Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos sekretariatui, buvo nustatyti duomenų pateikimo netikslumai, kuriuos konstatavo Ekspertų grupė svarstant 2010 m. ataskaitą:

- Lietuvos nacionalinė sistema neatlieka kai kurių bendrųjų ir specifinių funkcijų, reikalaujamų pagal Tarpvyriausybinių klimato kaitos komiteto parengtas Gaires nacionalinėms sistemoms, t. y. Lietuvai nepavyko užtikrinti pakankamus duomenų rinkimo pajėgumus įvertinti antropogeninės kilmės išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekius pagal šaltinius ir absorbuojamo anglies dioksido kiekį, laiku parengti nacionalinę metinę ataskaitą ir papildomą informaciją, pateikti informaciją būtiną atitikti atskaitomybės reikalavimus ir kt.

²² Europos Parlamento ir Tarybos 2004-02-11 sprendimas „Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos Bendrijoje monitoringo mechanizmo ir Kioto protokolo įgyvendinimo“.

²³ Kioto protokolo sprendimai: 15/CMP.1, 16/CMP.1 ir 19 CMP.1.

▪ Nacionalinė sistema negali užtikrinti, jog žemės plotai – žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės veiklų subjektas yra identifikuojami pagal nustatytus reikalavimus.

▪ Lietuvos nacionalinė sistema neužtikrino, kad Lietuvos 2010 m. ataskaita, kurioje buvo pateikti duomenys apie 1990–2008 m. išmestą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį būtų pateikti pakankamai skaidriai, nuosekliai, palyginamai, išsamiai, tiksliai ir t. t.

Ankstesnės Ekspertų komandos Lietuvos pradinės ataskaitos peržiūros ataskaitoje²⁴, Lietuvos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos ataskaitų, pateiktų 2007 m. ir 2008 m. individualios peržiūros ataskaitoje²⁵ ir metinio pateikimo pateikto 2009 m. individualios peržiūros ataskaitoje²⁶ nuosekliai nurodydavo, kad būtini svarūs Lietuvos nacionalinės sistemos patobulinimai. Ekspertų grupė taip pat pažymėjo, kad Lietuva neįgyvendino keleto ankstesnių peržiūros ataskaitų rekomendacijų.

Kadangi pastabos dėl kasmetinėse ataskaitose pateikiamų netikslumų, susijusių su šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaita ir kitais klausimais, kartojosi ne pirmus metus, o Lietuvos taikytos priemonės neužtikrino, kad jie būtų panaikinti, apribojus šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro veikimą, buvo nustatytas 6 mėn. laikotarpis trūkumams pašalinti.

Aplinkos ministerija pateikė Kioto protokolo Suderinamumo komitetui priemonių planą ir informaciją apie jo įgyvendinimą, susijusią su nacionalinės sistemos tobulinimo, horizontalių ir institucinio stiprinimo, šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos tobulinimu²⁷. Nepaisant to, 2012-07-14 buvo priimtas sprendimas nepanaikinti registro veiklos apribojimų, kol Jungtinių Tautų ekspertai nepateiks išvadų dėl Lietuvos 2012 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos ataskaitos. Aplinkos ministerija 2012-07-18 kreipėsi į Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos sekretoriatą prašydama greičiau peržiūrėti 2012 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos ataskaitą.

Registro veiklos apribojimų pasekmės veiklos vykdytojams ir šaliai:

▪ Apribojimas neleido veiklos vykdytojams nuo 2011-12-21 prekiauti ATL ir Kioto vienetais su užsienio šalimis.

▪ Lietuvos Respublika nuo 2011-12-21 iki apribojimų atšaukimo negali prekiauti nustatytosios normos vienetais ir gali neturėti galimybių gauti lėšų į Klimato kaitos specialiąją programą.

Aplinkos ministerijos nuomone:

²⁴ FCCC/IRR/2007/LTU.

²⁵ FCCC/ARR/2008/LTU.

²⁶ FCCC/ARR/2009/LTU.

²⁷ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012-02-29 įsakymas Nr. D1-182 „Dėl nacionalinės išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos ataskaitos rengimo gerinimo priemonių plano patvirtinimo“.

- Lietuvai prisijungus prie Europos Bendrijos konsoliduotojo registro, nuo 2012-06-20 veiklos vykdytojams netaikomi prekybos ATL ir Kioto vienetais apribojimai.
- 1,8 mln. likusių ATL iš naujų įrenginių rezervo bus paskirstyti Lietuvos veiklos vykdytojams.

Panaikinus registro veiklos apribojimus, nustatytosios normos vienetus Lietuva galės realizuoti iki 2014 m. pabaigos, kai turės atsiskaityti už Kioto protokolo įsipareigojimų vykdymą ir pateikti šiltnamio efektą sukeliančių dujų inventoriaus 2012 m. ataskaitą.

4. Ar Lietuvoje vystomi bendrai įgyvendinami projektai?

4.1. Bendrai įgyvendinami projektai mažina išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, o projektų derinimo ir tvirtinimo procedūrų trukmė priklauso nuo pasirinktos projektų vystymo krypties

Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolas numato galimybes šalims vykdyti bendrai įgyvendinamus (BĮ) projektus²⁸, kurių tikslas – sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Buvo prognozuojama, kad vykdant BĮ projektus Lietuvoje šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimai sumažės apie 9,6 mln. t CO₂.

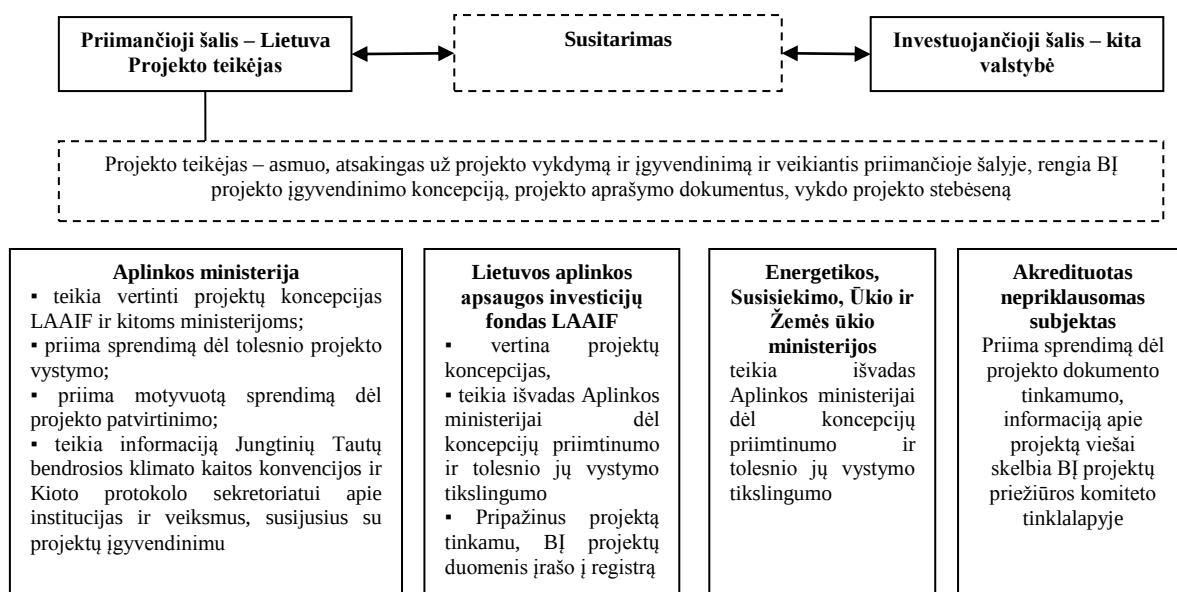
Bendrai įgyvendinami projektai vykdomi tarp Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos I priedo šalių, o įgyvendinime dalyvauja mažiausiai dvi šalys:

- investuojančioji šalis, t. y. šalis (pvz.: Švedija, Norvegija), kuri susiduria su nustatytosios taršos normos vienetų trūkumu. Įsigijusi taršos mažinimo vienetus, ji gali juos panaudoti savo įsipareigojimams, numatytiems Kioto protokole, įvykdyti arba parduoti kitoms šalims²⁹;
- priimančioji šalis, t. y. šalis, kuri turi nustatytosios taršos normos vienetų perteklių (pvz. Lietuva, Lenkija) ir kurios teritorijoje vykdomas projektas.

Vadovaujantis Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo 11 str. 3 p., bendrai įgyvendinamus projektus kartu su kitomis Vyriausybės įgaliotomis institucijomis (Energetikos, Susisiekimo, Ūkio, Žemės ūkio ministerijomis) administruoja Aplinkos ministerija. Projektų vykdyme dalyvauja Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas, atitinkamos ministerijos, akredituotas nepriklausomas vertintojas ir kiti subjektai (8 pav.).

²⁸ Bendrai įgyvendinamas projektas – veikla ir (ar) priemonės, kurias vykdant mažinamas į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis arba absorbuojamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos ir kurias Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo I priede nurodyta valstybė ar joje registruotas juridinis asmuo įgyvendina Klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo I priede nurodytos valstybės teritorijoje.

²⁹ TMV naudojimas vidaus išmetimų prekybos schemoje priklauso nuo schemos struktūros, pavyzdžiui, ES ATL prekybos sistemos specifikos.

8 pav. Bendrai įgyvendinamų projektų vykdymo proceso dalyviai:

Šaltinis – Valstybės kontrolė

2008–2011 m. laikotarpiu Aplinkos ministerija ir LAAIF pritarė visoms pateiktoms projektų koncepcijoms ir tolesniam jų vykdymui.

Lietuvoje vykdomus BĮ projektus tvirtina Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos bendrai įgyvendinamų projektų priežiūros komitetas. Aplinkos ministerijos teigimu tokia kryptis pasirinkta, įvertinus institucijų gebėjimus.

Audito metu pastebėjome, kad, Aplinkos ministerijai pritarus projekto koncepcijai, projekto derinimo ir patvirtinimo procesas ilgai trunka Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos BĮ projektų priežiūros komitete.

Pavyzdys

BĮ projekto „Lapių sąvartyno biodujų panaudojimas kombinuotai elektros ir šilumos gamybai“ koncepcijai Aplinkos ministerija pritarė 2006-12-14, o Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos bendrai įgyvendinamų projektų įgyvendinimo priežiūros komitetas projektą patvirtino 2010-01-04.

BĮ projekto „Kreivėnų vėjo jėgainių parkas“ koncepcijai Aplinkos ministerija pritarė 2007-05-11, o Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos bendrai įgyvendinamų projektų įgyvendinimo priežiūros komitetas projektą patvirtino 2010-10-25.

BĮ projekto „Kreivėnai-III vėjo jėgainių parkas“ koncepcijai Aplinkos ministerija pritarė 2010-07-16, o Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos bendrai įgyvendinamų projektų įgyvendinimo priežiūros komitetas projektą patvirtino 2011-11-21.

Audito metu apklausėme visas BĮ projektus vykdančias įmones. Jos patvirtino, kad ilgai užtrunka projektų vystymo ciklas. Dalies įmonių nuomone, taip atsitinka dėl Lietuvos pasirinktos projektų vykdymo krypties ir ilgų derinimo procedūrų. Aplinkos ministerija teigia, kad šios krypties pasirinkimas turėjo ir teigiamų pasekmių, nes Lietuva gali pervesti taršos mažinimo vienetų net ir apribojus registro veiklą.

4.2. Lietuvoje išnaudojamos ne visos galimybės panaudoti bendrai įgyvendinamų projektų rezervą ir planuotus nustatytosios normos vienetus

Lietuva patenka tarp 16 valstybių, vykdančių BĮ projektus (priedas). Lietuvoje nuo 2005 m. iki šiol vykdomi / buvo vykdomi 25 bendrai įgyvendinami projektai. Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Tarptautinis bendrai įgyvendinamų projektų priežiūros komitetas yra patvirtinęs 15 (iš 25) Lietuvoje vykdomų BĮ projektų. Iš viso minėtas komitetas yra patvirtinęs 41 BĮ projektą, vykdomą juos tvirtinant Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos bendrai įgyvendinamų projektų priežiūros komitetui. Taigi apie 36 proc. šios krypties BĮ projektų vykdoma Lietuvoje.

11 lentelė. Lietuvoje vykdomi BĮ projektai

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Patvirtinti BĮ projektai	1 (sustabdytas)	3	8 (2 sustabdyti)	2 (nutraukti)	6	2	3
Pastaba: projektai sustabdyti ar nutraukti, vadovaujantis Aplinkos ministerijos įsakymu dėl dvigubos apskaitos išvengimo ³⁰							

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal LAAIF pateiktus duomenis

Lietuvoje vykdomi BĮ projektai pasiskirsto pagal Kioto protokolo bendrai įgyvendinamų ir švarios plėtos projektų vykdymo tvarkos apraše³¹ nustatytas sritis (12 lentelė).

12 lentelė. BĮ projektų pasiskirstymas pagal nustatytus kriterijus

BĮ projekto vykdymo rezultatai	Projektų skaičius
Aplinkai palankių technologijų, atitinkančių geriausių prieinamų gamybos būdų technologijas ir naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius (biomasę, biodujas, geotermine energiją, saulės ir vėjo energiją ir t.t.) elektros ir šilumos energijai gaminti (kogeneracija), įdiegimas	16 (vėjo jėgainės)
Kuro rūšies pakeitimas (pvz., elektros energetikos ar šilumos sektoriuje) atsinaujinančiais energijos šaltiniais (įskaitant ir biologiškai skaidžią pramoninių ir komunalinių atliekų dalį)	–
Energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo padidėjimas, įskaitant energijos sutaupymą energetikos, pramonės, statybos, transporto žemės ūkio, atliekų (įskaitant ir biologiškai skaidžią pramoninių ir komunalinių atliekų dalį) tvarkymo ir kitose srityse	2
Išmetamo į atmosferą azoto suboksido kiekio mažinimas chemijos pramonėje	3
Žemės ūkio, atliekų tvarkymo ir kitose ūkio srityse susidarancio metano ir naftos gavybos metu susidaranciu dujų panaudojimas energijos gamybai	3
Miškų įveisimas ir kita veikla, susijusi su šiltnamio efektą sukeliančių dujų absorbertų ir kaupiklių plėtra ir jų apsauga	1
Transporto priemonių keliamos taršos sumažėjimas, didinant atsinaujinančių energijos išteklių vartojimą ir diegiant kitas priemones.	–
Iš viso:	25

Šaltinis – Aplinkos ministerija ir Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas

Kaip matyti 12 lentelėje, Lietuvoje 16 iš 25 yra vėjo jėgainių projektai, o kuro rūšies pakeitimo, transporto priemonių taršos sumažinimo projektai kol kas nevykdomi. Lygindami

³⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-04-07 įsakymas Nr. D1-280 „Dėl išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo dvigubos apskaitos išvengimo“.

³¹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-06-03 įsakymas Nr. D1-470 „Dėl Kioto protokolo bendrai įgyvendinamų ir švarios plėtos projektų vykdymo tvarkos aprašo ir Kioto vienetų, gaunamų vykdančiomis bendrai įgyvendinamus ir švarios plėtos projektus, naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 23 p.

Lietuvos ir kitų šalių duomenis, pastebėjome, kad kitose šalyse įgyvendinami ir BĮ projektai, skatinantys medienos atliekų ir geoterminės energijos panaudojimą šildymui.

Pavyzdys

Lenkija įgyvendina BĮ projektą, padedantį skatinti naudoti biokurą šildymui „Medžio skiedrų naudojimas šildymo tikslams“, ir projektą, kurio metu siekiama įdiegti geoterminį šildymą ir taip aprūpinti šiluma gyventojus.

Projektų įgyvendinimui kaip papildomas finansavimo šaltinis naudojamos lėšos, gautos pardavus taršos mažinimo vienetų, kurie skiriami iš:

1. bendrai įgyvendinamų projektų rezervo, numatyto Nacionaliniame apyvartinių taršos leidimų paskirstymo plane;
2. nustatytosios normos vienetų kiekio, skirto Lietuvai 2008–2012 metų laikotarpiui.

13 lentelė. Bendrai įgyvendinamų projektų rezervas ir planuotas nustatytosios normos vienetų poreikis

	Skirti vienetai	Vienetų rūšis	Dokumentas
Nustatytos normos vienetai	10707814	Nustatytosios normos vienetai	VŠĮ Aplinkos apsaugos politikos centro 2008 m. parengta ataskaita „Pajėgumų stiprinimas įgyvendinant Kioto protokolo reikalavimus Lietuvoje“
BĮ projektų rezervas	1292186	Apyvartiniai taršos leidimai	Nacionalinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo planas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal aplinkos ministerijos duomenis

VŠĮ Aplinkos apsaugos politikos centro 2008 m. parengtoje ataskaitoje „Pajėgumų stiprinimas įgyvendinant Kioto protokolo reikalavimus Lietuvoje“ nurodyta, kad planuotas taršos mažinimo vienetų poreikis 2008–2012 m. laikotarpiu BĮ projektams – 12 mln. vienetų, tačiau šis dydis teisės aktuose nenustatytas.

14 lentelėje matyti, kaip per 2008–2012 m. laikotarpį buvo išnaudojamas nustatytas nustatytosios normos vienetų poreikis ir BĮ projektų rezervas.

14 lentelė. Bendrai įgyvendinamų projektų rezervo ir planuoto nustatytosios normos vienetų poreikio panaudojimas 2008–2011 m.

Eil. Nr.		BĮ projektai, kurių taršos mažinimo vienetų kiekis, konvertuojamas iš BĮ projektų rezervo	BĮ projektai, kurių taršos mažinimo vienetų kiekis, konvertuojamas iš nustatytosios normos kiekio
1.	Nustatytas rezervas / planuotas poreikis BĮ projektams	1292186	10707814
2.	Atidėtas kiekis	1071002	7628190
3.	Numatyta atidėti	51629	111962
4.	Formalus likutis (1–2–3)	169555	2967662
5.	Konvertuota / Pervesta TMV	283781	2151872
6.	Faktinis likutis (1–2)	221184	3079624

Šaltinis – Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas

Kaip matyti, įgyvendinant BĮ projektus tiek planuotas nustatytosios normos kiekio poreikis, tiek BĮ projektų rezervas kol kas išnaudojami tik iš dalies. BĮ projektų rezervo likutis, įskaitant

projektus, kuriems BĮ rezerve yra atidėta / numatyta atidėti taršos mažinimo vienetų, sudaro apie 13,2 proc., o nustatytosios normos kiekio likutis apie 27,7 proc. Faktiškai šiuo metu BĮ projektams pervesta taršos mažinimo vienetų iš BĮ projektų rezervo – 26 proc., iš nustatytosios normos kiekio poreikio – 28 proc. nuo atidėto taršos mažinimo vienetų kiekio.

Lietuvoje parengta teisinė bazė, sudaranti galimybes vystyti bendrai įgyvendinamus projektus tiek Lietuvos teritorijoje, tiek investuoti į bendrai įgyvendinamus projektus kitose šalyse, tačiau iš dalies panaudojamas BĮ projektams skirtas rezervas ir planuotas nustatytosios normos vienetų poreikis rodo, kad įmonės gali turėti nepakankamai informacijos apie bendrai įgyvendinamų projektų rezervą, projektų vykdymo galimybes ir turimus laisvus taršos mažinimo vienetų.

Apklausę BĮ projektus vykdančias įmones nustatėme, kad apie galimybes vykdyti BĮ projektus įmonės sužino iš skirtingų šaltinių: tarptautinių ir Lietuvos aplinkos apsaugos organizacijų, investicinių partnerių, internetinių tinklalapių ir kt., tačiau teigia, kad informacijos nepakanka.

Aplinkos ministerija, būdama atsakinga už bendrai įgyvendinamų projektų administravimą, teisės aktuose nėra įpareigota skleisti informaciją įmonėms apie galimybes įgyvendinti bendrai įgyvendinamus projektus. Informaciją apie bendrai įgyvendinamus projektus pavedusi skelbti Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondui, kuris informaciją apie paraiškų pateikimą projektams, projektų parengimą, vystomus projektus skelbia internetiniame tinklalapyje.

Bendrai įgyvendinami projektai gali būti vykdomi iki 2012 m. pabaigos. Aplinkos ministerijos duomenimis, pradėti vykdyti naujus projektus jau neliko laiko, todėl gali būti, kad šiuo laikotarpiu bus panaudota tik dalis šių projektų rezervų.

2-ojo audito departamento direktorė

Zita Valatkienė

2-ojo audito departamento vyriausiasis valstybinis auditorius

Antanas Aliulis

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Šiltnamio efektą sukeliančių dujų
apyvartinių taršos leidimų
paskirstymas, naudojimas ir prekybos
sistema“
1 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito subjektas – Aplinkos ministerija

Audituojamas laikotarpis 2008–2011 m. laikotarpis. Analizuodami tendencijas ir pokyčius naudojome 2005–2007 m. duomenis. Audito metu informacijos rinkimo metodai, atrankos būdai ir audito procedūros parinktos, atsižvelgiant į audito mastą ir tikslus, galimų informacijos šaltinių geografinį išsidėstymą ir numatytą laiką.

Mažindami audito riziką, auditui reikalingą informaciją rinkome iš skirtingų nepriklausomų informacijos šaltinių. Duomenis ir informaciją surinkome raštu, elektroniniu paštu ar kalbėdamiesi su specialistais, taikydami patvirtinimo, patikrinimo ir apklausos procedūras:

- informacija surinkta iš subjektų, susijusių su Šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo leidimų paskirstymo, naudojimo ir prekybos sistema: Aplinkos ministerijos ir Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo, nagrinėjant ataskaitas, susirašinėjant ir diskutuojant su šių institucijų specialistais;
- duomenis apie apyvartinių taršos leidimų panaudojimą, lėšų, gautų pardavus apyvartinius taršos leidimus, priežiūrą ir kontrolę, bendrai įgyvendinamų projektų priežiūrą buvo gauta apklausus regioninius aplinkos apsaugos departamentus ir veiklos vykdytojus;
- analizavome Europos Sąjungos, Lietuvos Respublikos teisės aktus ir kitų Europos šalių duomenis susijusius su audituojama tema.

Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditui pateikti dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Valstybinio audito ataskaitos
„Šiltnamio efektą sukeliančių
dujų apyvartinių taršos leidimų
paskirstymas, naudojimas ir
prekybos sistema“
2 priedas

Apyvartinių taršos leidimų ir kitų Kioto vienetų pirkimas ir pardavimas

Eil. Nr.	Šalis iš kurios pirka/ kuriai parduota	Pirka 2008–2011 m.					Parduota 2008–2011 m.					Pardavimo–pirkimo skirtumas 2008–2011 m.				
		Apyvarti nių taršos leidimų (ATL), tūkst.	Taršos maži nimo vienetų (TMV) tūkst.	Patvirtint ų taršos maži nimo vienetų (PTMV) tūkst.	Nustat ytosios normos vienetų (NNV) tūkst.	Iš viso pirka, tūkst. vnt.	Apyvarti nių taršos leidimų (ATL) tūkst.	Taršos mažini mo vienetų (TMV) tūkst.	Patvirtint ų taršos mažinim o vienetų (PTMV) tūkst.	Nustatyto sios normos vienetų (NNV) tūkst.	Iš viso parduota, tūkst. vnt.	Apyvarti nių taršos leidimų (ATL) tūkst.	Teršalų mažini mo vienetų (TMV) tūkst.	Patvirtint ų taršos mažinim o vienetų (PTMV) tūkst.	Nustatytosi os normos vienetų (NNV) tūkst.	Iš viso skirtumas tūkst. vnt.
1.	Čekija (CZ)	0	0	0	0	0	15	0	0	0	15	15	0	0	0	15
2.	Danija (DE)	1152	0	80	0	1232	4149,7	83,8	30	0	4263,5	2997,7	83,8	-50	0	3031,5
3.	Estija (EE)	0	0	0	0	0	239	92,8	0	0	331,8	239	92,8	0	0	331,8
4.	Ispanija (ES)	0	0	0	0	0	0	0	0	7758,6	7758,6	0	0	0	7758,6	7758,6
5.	Didžioji Britanija (GB)	2712,1	262,9	634,7	0	3609,6	3291,1	462,1	50	20000	23803,2	579,1	199,2	-584,7	20000	20193,6
6.	Latvija (LV)	11,4	0	0	0	11,4	0	0	0	0	0	-11,4	0	0	0	-11,4
7.	Lenkija (PL)	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100	100	0	0	0	100
8.	Lichtenšteinas (LI)	0	998,4	0	0	998,4	0	117,9		0	117,9	0	-880,5	0	0	-880,5
9.	Liuksemburgas (LU)	0	0	0	0	0	0	0	0	2000	2000	0	0	0	2000	2000
10.	Norvegija (NO)	0	0	585	0	585	432,2	0	0	0	432,2	432,2	0	-585	0	-152,9
11.	Olandija (NL)	2275,7	428,3	517,7	0	3221,8	6893,8	901	194	0	7988,8	4618,1	472,7	-323,7	0	4767
12.	Prancūzija (FR)	1493,4	62,2	2038,6	0	3594,2	4990,7	0	895,8	0	5886,5	3497,2	-62,2	-1142,7	0	2292,3
13.	Slovakija (SK)	0	0	0	0	0	24	0	0	0	24	24	0	0	0	24
14.	Slovėnija (SI)	0	0	3,7	0	3,7	2,9	0	0	0	2,9	2,9	0	-3,7	0	-0,7
15.	Suomija (FI)	2906,1	0	262	0	3168,1	425,4	0	0	0	425,4	-2480,8	0	-262	0	-2742,8
16.	Švedija (SE)	0	0	0	0	0	0	111,8	16,8	0	128,6	0	111,8	16,8	0	128,6
17.	Šveicarija (CH)	0	19	0	0	19	0	0	131	200	331	0	-19	131	200	312
18.	Vokietija (DE)	15,5		125	0	140,5	2654	91,2	0	0	2745,2	2638,5	91,2	-125	0	2604,7
Iš viso:		10566,2	1770,8	4246,7	0	16583,7	23217,8	1860,6	1317,6	29958,6	56354,6	12651,5	89,8	-2929	29958,6	39770,8

Valstybinio audito ataskaitos
 „Šiltnamio efektą sukeliančių dujų
 apyvartinių taršos leidimų
 paskirstymas, naudojimas ir prekybos
 sistema“
 3 priedas

Įmonių, įgyvendinančių bendrai įgyvendinamus projektus, apklausa

Audito metu apklausėme įmones, vykdančias bendrai įgyvendinamus projektus. Lentelėje pateikiame apibendrintas išvadas, susijusias su bendrai įgyvendinamų projektų trūkumais, problemomis ir pasiūlymais.

Eil. Nr.	Įmonių pateiktų išvadų apibendrinimas
1.	Apie galimybes vykdyti bendrai įgyvendinamus projektus įmonės sužino iš įvairių šaltinių: tarptautinių ir Lietuvos aplinkos apsaugos organizacijų, investicinių partnerių, internetinės svetainės ir kt. Tai rodo, kad:
1.1.	Kiekviena įmonė informaciją apie bendrai įgyvendinamus projektus gauna ar renka naudodamasi skirtingais duomenų šaltiniais.
1.2.	Aplinkos ministerija, būdama atsakinga už bendrai įgyvendinamų projektų administravimą, teisės aktuose nėra įpareigota skleisti informaciją įmonėms apie galimybes įgyvendinti bendrai įgyvendinamus projektus.
1.3.	Nesuteikiant įmonėms informacijos apie galimybes vykdyti bendrai įgyvendinamus projektus, gali būti, kad dalis įmonių nežino apie bendrai įgyvendinamų projektų rezervą ir jų vystymo alternatyvas.
2.	Pagrindinė problemos, su kuriomis susiduriama įgyvendinant bendrai įgyvendinamus projektus, tai pirmiausia ilgai užtrunkantis projektų vystymo ciklas, informacijos apie akredituotus vertintojus stoka, dokumentacijos pildymas anglų kalba, painios procedūros, didelės dokumentacijos parengimo sąnaudos, kt.
3.	Bendrai įgyvendinamų projektų vystymą reglamentuoja pirmiausia ES teisės aktai, o jų eigą prižiūri Bendrai įgyvendinamų projektų priežiūros komitetas prie Jungtinių Tautų, todėl dalis įmonių išvardytų su reglamentavimu susijusių problemų priklauso ne tiesiogiai nuo Lietuvos institucijų, bet nuo Lietuvos pasirinktos projektų vystymo krypties. Kitos problemos susijusios su pernelyg ilgai užtrunkančiu laikotarpiu, kai Aplinkos ministerija, Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas ir kitos institucijos tikrina, ar projekto dokumentacija atitinka nustatytus reikalavimus.
4.	Bendrai įgyvendinamų projektų terminas baigiasi 2012 metų pabaigoje, todėl įmonių pateiktus pasiūlymus, susijusius su šių projektų reglamentavimu, parengimu, derinimu ir tvirtinimu, galima panaudoti ruošiantis ateityje vystyti bendrai įgyvendinamus projektus.
5.1.	Bendrai įgyvendinamos projekto koncepcijos parengimas kiekvienu atveju užtrunka labai skirtingai – nuo 1–2 mėn. iki pusės metų.
5.2.	Pritarimas bendrai įgyvendinamo projekto koncepcijai užtrunka apie 3 mėnesius.
5.3.	Bendrai įgyvendinamo projekto pateikimas (PDD ruošimas, determinacijos atlikimas bei ataskaitos gavimas iš akredituoto nepriklausomo vertintojo, LoA (angl. <i>Letter of Approval</i>) gavimas iš LR aplinkos ministerijos, dokumentų publikavimas JTBBBB tinklalapyje ir BĮ projekto registracija) Tarptautiniam bendrai įgyvendinamų projektų priežiūros komitetui vykdomas pagal nustatytas procedūras, nepaisant to, kiekvienu skirtingu atveju šis procesas užtrunka skirtingai.
Šaltinis – Valstybės kontrolė	

Valstybinio audito ataskaitos
 „Šiltnamio efektą sukeliančių dujų
 apyvartinių taršos leidimų
 paskirstymas, naudojimas ir prekybos
 sistema“
 4 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomen- dacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
1.	Patikslinti Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus, kurie yra susiję su veiklos vykdytojų lėšų, gautų už perleistus apyvartinius taršos leidimus, panaudojimu ir Kioto vienetų paskirstymo ir panaudojimo ataskaitų teikimo tvarkos vykdymu:	Aplinkos ministerija	Parengti LR aplinkos ministro 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. D1-865 „Dėl veiklos vykdytojų, kurie valdo ir (ar) naudoja Lietuvos Respublikos teritorijoje esančius šiltnamio efektą sukeliančias dujas išmetančius įrenginius, lėšų gautų už perleistus apyvartinius taršos leidimus ir Kioto vienetų, paskirstymo ir panaudojimo ataskaitų teikimo tvarkos nustatymo“ (Žin., 2010, Nr.1-52) pakeitimo projektą	2012 m. IV ketvirtis
1.1.	sustiprinti lėšų, skirtų išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo priemonių įgyvendinimui, naudojimo priežiūrą ir kontrolę;			
1.2.	numatyti praėjusiais metais nepanaudotų lėšų likučių apskaitos ir įtraukimo į kasmetines ataskaitas būdus.			
2.	Imtis priemonių, kurios leistų operatyviau paskirstyti ir panaudoti Specialiosios klimato kaitos programos lėšas.		Stiprinti Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo administracinius pajėgumus (įsteigti 10 papildomų etatų), siekiant užtikrinti greitesnį projektų vertinimą ir lėšų įsisavinimą	2013 m. I ketvirtis
3.	Siekiant išvengti šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos ir ataskaitų sudarymo nesklandumų, peržiūrėti šiltnamio efektą sukeliančių dujų metinių ataskaitų pateikimo tvarką, stiprinti institucinius pajėgumus.		Užtikrinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012-02-29 įsakymo Nr. D1-182 „Dėl nacionalinės išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos ataskaitų rengimo gerinimo priemonių plano patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir žemės ūkio ministro 2011-12-16 įsakymas Nr. D1-987/3D-927 „Dėl žemės naudojimo paskirties pakeitimo ir	2012 m. IV ketvirtis

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			miškininkystės sektoriaus absorbentų ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos, rengiant nacionalines išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos ataskaitas, gerinimo priemonių plano patvirtinimo“ numatytų priemonių įgyvendinimą nustatytais terminais. Parengti LR aplinkos ministro ir LR ūkio ministro 2010 m. sausio 11 d. įsakymo Nr. D1-17/4-4 „Dėl veiklos vykdytojų, kurie valdo ir (ar) naudoja Lietuvos Respublikos teritorijoje esančius šiltnamio efektą sukeliančius įrenginius, šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo stebėsenos, apskaitos ir ataskaitų teikimo tvarkos nustatymo“ (Žin., 2010, Nr. 5-201) pakeitimo projektą. Parengti LR Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimo Nr. 1072 „Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro įsteigimo, šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro nuostatų patvirtinimo ir registro veiklos pradžios nustatymo“ (Žin., 2010, Nr. 88-4657) pakeitimo projektą	
4.	Imtis priemonių, kad ateityje daugiau įmonių sužinotų apie galimybes vykdyti bendrai įgyvendinamus projektus ir ES patvirtinus teisės aktus, reglamentuojančius bendrai įgyvendinamų projektų vykdymą 2013–2020 m. laikotarpiu, įvertinti poreikį skatinti bendrai įgyvendinamų projektų vystymą Lietuvoje ir prireikus užtikrinti, kad informacija, susijusi su bendrai įgyvendinamų projektų vykdymu, būtų skelbiama ne tik Aplinkos ministerijos ar jai pavaldžių institucijų tinklalapiuose, bet		Užtikrinti, kad informacija, susijusi su bendrai įgyvendinamų projektų vykdymu, būtų skelbiama ir viešai prieinama ne tik Aplinkos ministerijos ir jai pavaldžių institucijų tinklalapiuose, bet ir Energetikos, Susisiekimo, Ūkio ir Žemės ūkio ministerijų tinklalapiuose	2013 m. I ketvirtis

Rekomen- dacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	ir Energetikos, Susisiekimo, Ūkio ir Žemės ūkio ministerijų tinklalapiuose, kurios kartu su Aplinkos ministerija įgaliotos administruoti projektus.			
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais: Stasilė Znutienė, Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos departamento Klimato kaitos politikos skyriaus vedėja, tel. 219 1867, el. p. s.znutienė@am.lt				